

SLOVAN

Mesečnik za književnost,
umetnost in prosveto

1902-3

VSEBINA:

Ivan Cankar: Izpoved	169
Dr. Josip Tomišek: Aškerc in Murn	175
Simon Gregorčič: „ Lama sabaktani “?!	177
Ivo Šorli: Hic Rhodus!	178
A. Aškerc: Karnevalska balada	182
A. Bezenšek: Jedi-Kule in Podrum-Kalé	182
Jos. Jeranov: Žrtve zlata	185
S. Gregorčič: Šumi	190
R. Jakopič: Fran Berneker	191
Alojzij Gradnik: Novinci	192
Alojzij Gradnik: Ob morju!	192
Listek.	193

Književnost: I. Cankar: Na klanču. — Zabavna knjižnica. — Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. — Slovenska Šolska Matica. — I. Cankar: Ob zori. — Človek in pol. — Dr. K. Hinterlechner. — Tugomir Alaupovič: 'Probrane pjesme. — 'Djevojački svet.' — K. P. Tejmajer. — E. L. Markov. — N. M. Jazikov. — M. M. Manasejna. — Valentina Dmitrijevna.

Gledališče in glasba: Koncerti „Glasbene Matice“. — Vela Nigrinova. — M. Ban. — „Sneg“. — A. V. Suhovo-Kobylin. — „Svetnik“. — E. Legouvé. — Novi akordi. — „Lujiza“.

Umetnost: Valvasor in Prešeren. — Kipci slovenskih literatov. — Silke S. Magoliča. — V. Bukovac. — P. O. Kovalevskij. — T. F. Ries.

Tehnika: B. Pictet. — Pupinov telefon. — Teslovi poizkusi. Raznoterosti: Gledališka cenzura. — V. I. Kovalevskij. — Gibanje proti dvoboju. — Prvi ilustrirani žurnali v Rusiji. — V. shod slovanskih žurnalistov.

Naše slike, P. Žmitek: Blejski zvon. — A. Böcklin: 'Domovina blaženih. — V. Slaboch: Izkušnjavec. — Fran Hilser: Pred kočjo. — E. Arndt: Macedonec. — N. Kasatkina: V Sibirijo! — K. Crnčić: Turobnost in Pergola. — Branje rož pri Kazanliku. — V. Bukovac: Istrski ribiči. — F. Berneker: „Beda“. — Fr. Berneker, P. Hartmann, V. Nigrinova, V. I. Kovalevskij (portreტი).

Leto 1.

„JEŽ“

humoristično - satiričen list z izvornimi ilustracijami,

izhaja vsako prvo in tretjo soboto v mesecu na celi poli četvorke ter stane na leto 6 kron, na pol leta 3 krone; za Nemčijo 7 kron 20 vinarjev, za vse druge države 8 kron 40 vinarjev na leto.

Upravništvo „JEŽA“ v Ljubljani.

PETER ŽMITEK:
BLEJSKI ZVON.

V. SLABOCH:
IZKUŠNJAVEC.

IZPOVED.

Spisal Ivan Cankar.

I.
Tako lep dan je bil, da se je Grižar Franc, gimnazijski učitelj, popolnoma izpremenil. Kakor da bi jo bil odpihnil tisti sladkomehki veter, ki je pihal od juga, tako mu je izginila čemerna resnoba z obraza in oči so se smejale za nanosnikom, ki se je svetil v solncu. Bilo mu je, da bi skočil s ceste preko jarka na zeleno travo ter se podil gologlav, z razkuštranimi, potnimi lasmi, in se valjal in prekucaval — kakor mlado žrebe na paši, ki zarezgeče nenadoma, plane ter dirja bogvekam.

Tako lep dan je bil, da se je žena Franca Gričarja, gimnazijskega učitelja, vsa rdeča in tre-

petajoča od veselega življenja, zaljubila v svojega moža in da bi se podila z njim po visoki mehki travi ter ga cukala za razmršeno brado in se smejala na glas, s kričočim, razbrzdanim smehom, tako da bi se smejalo z njo spomladansko drevje in vsa zeleneča zemlja in samo nebeško solnce . . .

No solnce se je nagnilo in bližal se je mrak in oba sta bila trudna. Dolg je bil izprehod; sedela sta pred belo gostilnico, daleč zunaj mesta; kostanj se je košatil visoko nad mizami in sence so se zgrinjale. Tam nekje daleč pa se je še svetilo solnce, gorela je mirna rdeča luč in ugašala.

Nagnila se je noč in srce, veselja trudno, je samo na lahko še vztrepetavalo, odpiralo se je

kakor željni kelih in miloba se je izlivala nanj; nagibala je noč blagoslovljeno vedro in je polnila željna srca.

Dolgo že, nikoli še se nista tako približala drug drugemu. Slonela sta tesno ramo ob rami, govorila sta tišje, roka se je oklenila roke. Klonila je glava, kakor pod pobožnim blagoslovom; nič nečistega se ni zgenilo v srcu, sveta in nemadeževana je bila noč.

In ko je dihnil na čelo hladen veter, sta se vračala v mesto po dolgi, temni aleji. Zasvetilo se je časih izza vejevja, zasvetilo se je dvoje obrazov in zasmajalo... Za deblom se je nekaj premeknilo, zašumelo je.

„Strahovi!“ se je nasmehnil Franc in tudi ona se je nasmehnila.

Iztegnila se je veja, doteknila se je njene rame in zgenila se je.

„Strahovi segajo po tebi!“ se je nasmehnil Franc, ali takrat se je doteknila dolga črna veja tudi njegove rame.

„In po tebi!“ se je nasmehnila ona...

Aleja se je odprla na obe strani, tam doli se je zasvetilo mesto, tisoč svetlih mežikajočih oči je gledalo navzgor. Pot je bila bela, s srebrnim peskom posuta.

Govorila sta tiho in ko sta govorila in ko je bila noč tako čista in sveta, je vztrepetalo v njenem srcu, vzbudil se je greh in zahrepenela je, da bi se očistila pred njim in pred Bogom...

In tako so se nenadoma odprle skrbno zaklenjene skrite duri, sladka utrujenost po lepem dnevu, sladka miloba lepe noči jih je odprla.

Nagnila se je blizu k njemu, govorila je tiho, in že v besedah samih, v samem glasu je bilo kesanje in oproščenje...

Ali komaj so bile duri odprte, se je stresla, in je umolknila, njena roka je izpustila njegovo in omahnila ob životu. Noč je bila temna, hladna, sovražno je mežikalo mesto s tisočerimi očmi... Vzdrnila se je nenadoma in strah jo je bilo. Stala sta na poti, gledala sta si v obraz; a ona je sklonila glavo, zgenila je z roko, umaknila se mu je za korak.

„Kdaj je bilo?“

„Povedala sem ti... oprosti mi!“

„Kdaj je bilo? Kako je bilo?... Vse, vse, vse! Vsako besedo... jaz vaju moram videti, slišati, vaju obá; jaz moram biti zraven! Jaz sem vedel, kaj je bilo... ali povej mi vse, vse, vse!“

Hotela je prositi, ali minilo je kakor tren, ni ji mogla beseda iz grla in gledala mu je srepo v obraz.

„No, dobro!... Idiva!“

Šla sta molče po poti navzdol proti mestu. Ozrla se je dol in se stresla. Strah jo je bilo mesta, ki se je vzdigalo tam silno in strašno, kakor življenje samo.

II.

Napravil se je časih z doma, bil je že daleč v mestu, toda hipoma se je domislil in vrnil se je naglo, ves v strahu, pijan in brezumen.

Stal je med durmi, ozrl se je po izbi s srepim pogledom.

„No, ti... varuj se!“

In šel je, truden, upognjen.

Vedel je dobro, da mu je žena zvesta, nikoli mu ni prišla huda misel. Ali glodalo je na tihem, ni dalo pokoja.

„Če bi se vrnila v mislih? Če bi ponovila, če bi okusile vse še enkrat... vse, vse...!“

Žile so se mu napenjale na čelu, lica so mu upadala.

„Če ne grešiš pred mano, pred mojimi očmi, grešiš v mislih, v preteklosti grešiš! Jaz vidim, kako odpiraš duri v tisto preteklost... ali jaz te zasačim, primem te za roko, ki bo komaj šele izpustila kljuko... zasačim vaju, kadar bosta sama... jaz moram vse videti, vse slišati, vse, vse!“

Sedela sta zvečer v izbi, zaspano je gorela svetiljka. Sklanjal se je nad knjigami, luč mu je svetila naravnost v obraz. Žena je šivala. Izpregovorila sta časih besedo, prijateljsko in mirno.

Zaprl je knjigo.

„Dovolj za nocoj!“

Vstal je, pogledal je na uro, stopil je par korakov po sobi, proti durim. Nenadno se mu je obraz izpremenil, prebledel je, glava se je sklonila. Tudi žena je vstala, šla je k oknu, nato se je vrnila k mizi. Gledala sta si v lica sovražno in hladno, na lahko se je tresla njena roka, ki je slonela ob stolu.

„Jaz moram vedeti vse! Vse, kakor je bilo! Ne maram nič sentimentalnosti, vem, kako je to! Le vse po vrsti, vsako kretanje, vsako besedo!“

„Vse sem ti povedala!“

„Ne pozabi ničesar! Vse moram vedeti!“

Žena je stala blede pred njim; dotikal se je je skoro njegov obraz in čutila je na licih njegovo vročo sapo. Ustnice so se mu bile napele, grd izraz je bil na njih, pol sovražstvo, pol poželenje.

„Ničesar ti nimam povedati. Tako je bilo in drugega nič. Vse je minilo...“

Ali on je bil ubog in bolan. Zaklenil se je v izbo in je legel na zofo in je jokal od čudne,

divje želje — kakor otrok, ki ne more doseči jabolka onkraj plota.

Vedel je, da je bilo in kdaj je bilo. In on sam je bil kriv in oprostil ji je takrat v svojem srcu. Kakor beračici, nadležnici ji je bil pokazal duri; zaradi malenkosti se je bilo pričelo — svetiljka ji je bila padla na tla, Bog vedi, kaj, in takrat se je bila izlila iz njega vsa umazanost, kakor blaten potok; udaril jo je v obraz, beraštvo in pritepenost ji je bil zalučil v lice. Zato ker jo je sovražil, zato ker jo je goljufal. Sovražil jo je, ker ga je bilo sram, kadar mu je pogledala v oči; ker ga je rezalo v meso, kadar je videl na njenem obrazu sledove solz; ker mu je očital greh vsak njen trudni korak, ker so ga tožila pred Bogom in pred ljudmi njena lica, ki so upadala od težkih noči. Zato se je izlila iz njega vsa umazanost kakor blaten potok; oskrunil se je in zato je koprnel, da bi oskrunil tudi njo, ki je bila čista. Odprl je duri in šla je...

Prišel ji je naproti, blag in sočutja poln, in kakor je bila trudna, se mu je zgrudila v naročje.

Tako se je pač zgodilo...

Vedel je, ali ni je prašal nikoli, spalo je v njegovem srcu. Trudil se je, da bi nasul visoko gomilo na grobove. In že je rasla trava na gomili, nikoli se ni zgenilo več, samo še v sanjah je morda hušknila mimo senca polnočnih strahov.

Ali zdaj je bila nenadoma odprla duri z neprevidno roko.

Zasekalo se mu je v možgane, kakor nož je tičalo v glavi, zasukalo se je časih in strašna je bila bolečina.

Samo da bi mogel posvetiti v to temno izbo, kjer se igrata, šepčeta zaljubljene besede... ustnice se bližajo, telo se stiska k telesu...

Da bi mogel stopiti nenadoma v to temno izbo, s trdim korakom, posvetiti jima v prebledela lica...

Da bi gledal vsaj skozi ključavnico, pridrževal sapo, prisluškal... da ne bi izgrešil ničesar, ene same mehke, ljubeznive kretnje, ne preslišal ene same besede...

„Povej mi vse, vse! Jaz moram biti zraven! Jaz moram vedeti...“

Vzdramil se je ponoči, prestrašil se je in se domislil.

Zasekal ji je prste v golo ramo.

„Ti... zdaj mi povej! Nič ti ne storim... samo povej mi vse... čisto vse... kako je bilo.“

Nagnil se je k njenemu ušesu, šepetal je:

„Zdaj... ko je temà... Jaz moram imeti tisti večer, moj mora biti... Vse mi povej, ves tisti večer mi daj... Povej mi!“

Ona je vzdignila roko, njena drobna pest se je krčila in obšel jo je silen gnus.

III.

Oklenila sta se preteklosti s sovražnimi in željnimi rokami. En sam večnodolgi večer je bil njuno življenje.

Ona se je branila, strah jo je bilo tistega večera. Ali sedela je nekoč ob oknu in je gledala na vrt, ki je hiral pust in prašen med sivim zidovjem. Kostanji so rasli; zmerom višji in bolj duhteči so bili; vrt se je širil, že so bile tam lepe zelene livade, s peskom posute steze, pisane grede. Sivo zidovje se je odmikalo, odmaknilo se je v daljnjo daljavo in svobodno sinje nebo se je bočilo do obzorja. In mračilo se je, že so se užigale zvezde in tihe, ljubeznive sence — ali so bile sence ali so bili zaljubljeni? — so se izprehajale po parku. Zapelo je nekje — fant se je bil napotil k ljubici...

Gledala je in njeno srce se je polnilo — glej, tam je bila preteklost, širila se je v solncu in zelenju, spomladanski paradiz. Zavzdihnila je in prestrašila se je svojega vzdihla, prestrašila se je hrepenenja, ki je bilo prišlo tako počasi in narahlo v njeno srce, da se mu je pozabila umakniti. Prišlo je in se je lepo udomačilo, v vso kri se je razlilo, vse misli je prepojilo, prikazalo se je na licih, na očeh.

Prestrašila se je hrepenenja in prestrašila se je tisti hip, ko se je zgenila, ker je prihajal mož — s trdimi koraki, upognjen, strašen, kakor hudodelec, ki prihaja zvečer, ko je hiša samotna in tiha, prihaja mirno, zmirom bližje, in kri ledeni, noge se ne morejo premakniti, glava kloni in čaka udarca...

Oklenila sta se preteklosti s sovražnimi in željnimi rokami. Poželjiva, od ljubosumnosti blazna ljubezen se je povrnila v njegovo kri, ko je bil ljubosumen na njene uhane, na iglo v njenih laseh, na tisto svetlo pomladansko bluzo, ki jo je tako ljubila in ki jo je on nekoč raztrgal na kosce z ostrimi nohtovi ter jo pohodil v blato. Ljubosumen je bil na človeka, ki je šel mimo in ki se je ozrl — Bog vedi, čemu — v hišne duri; ljubosumen je bil na tistega plavolasega triletnega dečka, ki ga je nekoč mimogrede pobožala po veselem obrazu in ki ga je on sunil v stran, tako da je zajokal. Kričal bi od bolečine in od slasti, ko si je sezal v meso, do srca samega s poželjivo in blazno roko... Ali utihnilo je, zaspalo je. Zdaj se je predramilo nenadoma, izbruhnilo je z vso silo in je pilo s polnim, pogoltnim požirkom rdečo krvco iz lic, mozeg iz kosti. Srečal

FR. HILŠER:
PRED KOČO.

mehke pesmi, ali bilo je tudi vzrok enostranosti, ponekod bolehavosti in fatalistiško trudne nemoči.

Predzadnja pesem (str. 134) je dekadenten greh.

* * *

Za geslo si izbirajo pesniki v jedrnati obliki misel, ki je nekaka prvina za njihove pesni. Murnovim poezijam je geslo nagrobni napis, „Epitaf“! To nam pravi, da pesniku niti na mislih ni bilo, da bi prišel mimo pokopališke trate kdaj do elizijskih poljan sreče. Taka zavest je morilna in zavira visoki polet, ker uničuje celó voljo, odstraniti temno zaveso, ki jo je usoda pričarala vsakemu človeškemu bitju pred oči. Zavesa je tem neprodirnejša, ako hoče človek z velekoraki stopiti resnici naravnost pred oči, ako torej čuti v sebi Faustovo poželenje, ne da bi pa imel njegovo voljo, ako si ne zna pomagati sam in mu tudi ne pomaga — Mefistofeles. Takemu se godi kakor Murnu:

„Njegov je bil smoter temen, daljen,
umel ga ni, zato je pal.“

Rojen je bil Murn l. 1879, umrl je l. 1901. Nekaj čez 20 let star je legel v grob, zapustivši snopič pesmi. — „Ako hočeš biti slaven, bodi nesrečen ali vsaj umri zgodaj“, je rekel nekdo, ki je izkusil že dovolj bridkega. Murn je umrl zgodaj in je bil nesrečen... „Zakaj je bil nesrečen?“ se vprašamo. Le ozrmo se nazaj v svoje življenje... Kdo izmed nas je bil v Murnovih letih srečen? Ali se nas ni često polotil nagon, da bi pobegnili tja v samoto in se odtegnili „zlobnosti“ sveta, ki nas ne razume? — To so časi, ko je človeku svet preozek in vendar vsak korak vanj predolg! Vsi smo slutili nekaj takega, kar je izlival Aleksandrov v svoje pesmice, ker pa nismo bili pesniki — vsaj javno ne — smo ostali pri slutnjah in občutkih; pozneje smo se učili spoznavati svet in smo živeli dalje, Murnove pesmi pa se nam zdaj glasé kakor harmonična godba iz dobe, ko smo se v onih občutkih zibali — sami. Aleksandrov pa je umrl: v tem leži tragična razlika med njim in med nami. Bil je pač tudi iz nežnejše tvari

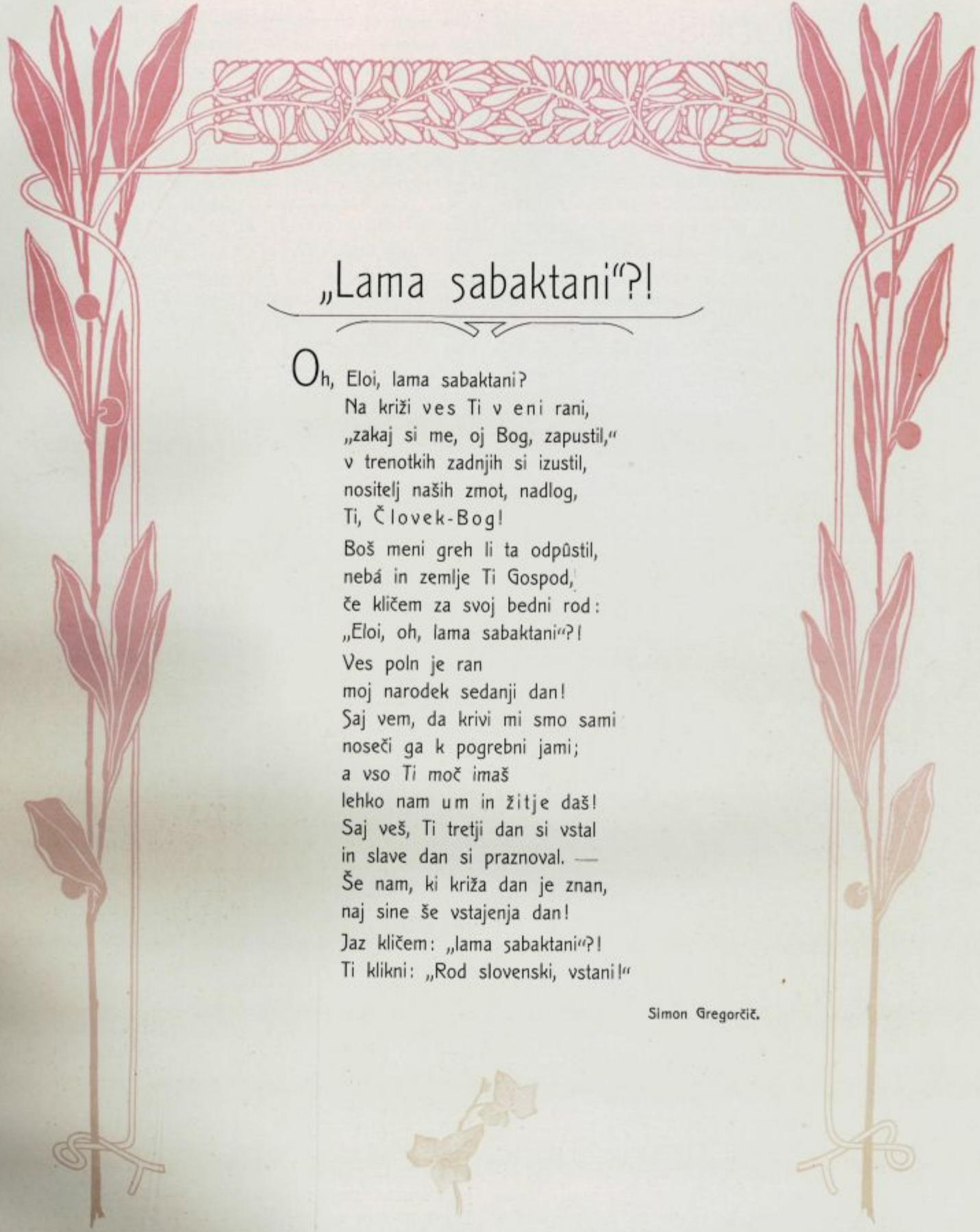
kakor mi; vrhu tega so ga nemilo — brez očeta — posadili v svet in „kaj pa je tebe treba bilo?“ se je često vpraševal. Murn ni imel v sebi moči, da bi drugim pokazal: „Tudi jaz sem tu!“ Ako mu kaj ni šlo gladko, zaprl se je v samoto, je sanjal in pel... Talis est gens poetarum! Taki so! On ni prvi in ne bo zadnji. Umrl pa je, preden je spoznal, da tudi drugi ljudje žele in hrepene..., da bi tudi radi bili srečni, da sanjajo, naposled pa prisiljeni skrčijo svoja pričakovanja in se osrečujejo s tem, kar dosežejo, ter se ne le onesrečujejo s tem, česar ne dosežejo. Umrl je, preden je umel poezijo — življenja, ki je šele višek poezije, one, ki postane klasiška.

Murn je bil na potu tja, ali bil je in ostal otrok... Mi ljubimo otroke in jih ljubimo z jokom, ako so bolni; tako ljubimo tudi njegove poezije, ali našemu celotnemu bitju ne morejo zadoščati. Pustimo pa, da pridejo otročiči k nam.

* * *

Radi nečesa blagrujemo rajnega Murna: imel je prijatelja v najlepšem pomenu besede, ki ga ni pozabil po njegovi smrti; prijatelj Prijatelj je uredil to knjigo ter jo opremil z vso ljubeznijo, kar je premore prijateljsko srce. Tako gorko navdahnjenega predgovora še ni doživela nobena izdaja kakega slovenskega pesnika. — Ej, tisk je drag, in prijatelji, kakoršen dr. Ivan Prijatelj, ki piše tukaj o svojem sošolcu, so redki, redki... Obširni predgovor je ves drugačen, kakor smo jih navajeni, poezije je v njem skoraj toliko kakor v pesmih samih, in ta poezija pač včasih s svojo rožnato meglico zakriva kritično resnico. Ali ne bodemo se ob tem izpodtikali, radi prepuščamo tudi gorkemu srcu prvo pravico, hladni razum pa lahko zavrnamo, če ne drugače, s Ciceronom: *quam multa...*, *quae nostra causa nunquam faceremus, facimus causa amicorum!*

Nekaj romantizma v prijateljstvu nam torej prav dobro de. Pač pa bi prirekali nekaterim splošnim namigavanjem in trditvam, ki se ne tičejo Murna, in bi želeli v slogu manj aforizmov. Ali vsega tega ne bodo opazili mnogoštevilni bralci, ki bodo vzeli in morajo vzeti v roke knjigo Josipa Murna.

„Lama sabaktani“?!

Oh, Eloj, lama sabaktani?
Na križi ves Ti v eni rani,
„zakaj si me, oj Bog, zapustil,“
v trenutkih zadnjih si izustil,
nositelj naših zmot, nadlog,
Ti, Človek-Bog!
Boš meni greh li ta odpustil,
nebá in zemlje Ti Gospod,
če kličem za svoj bedni rod:
„Eloj, oh, lama sabaktani“?!
Ves poln je ran
moj narodek sedanji dan!
Saj vem, da krivi mi smo sami
noseči ga k pogrebni jami;
a vso Ti moč imaš
lehko nam um in žitje daš!
Saj veš, Ti tretji dan si vstal
in slave dan si praznoval. —
Še nam, ki križa dan je znan,
naj sine še vstajenja dan!
Jaz kličem: „lama sabaktani“?!
Ti klikni: „Rod slovenski, vstani!“

Simon Gregorčič.

HIC RHODUS!

Spisal Ivo Šorli.

(Konec.)

12.

Včeraj sta izbila Ivan in Plavec boj za holmsko grajščino, trdovraten boj za sedež prvakov šempeterske doline, holmskih grajščakov. Plavec jih je bil vrgel pred mnogimi leti s prestola in zasesti je že hotel včeraj njihovo rezidenco, ko mu je nenadoma zastavil pot eden izmed njihovega rodu, odločnega očesa in krepkih kit, da je Plavec nehoté obstal. A udati se ni hotel kar tako in nasprotnika sta se zgrabila. Udar na udar, — gledalci so se pa smejali in čakali nestrpnost, kakšen bo konec. Končno je Plavec omagal in Ivan je postal gospodar dedovine svojih očetov.

In danes se je napravil prvokrat po tolikem času tja gor. Stopal je počasi skozi trg. Zadnje nizke hiše v trgu in otroci, ki so se kričé igrali po cesti, so se poizgubljali pred njim.

Trpko se je nasmehnil. Najbrže jih ne strahijo stariši več z „bau-bau, volk gre!“ ampak „bau-bau, Jekše gre!“ — „Da bi bilo že enkrat konec!“ je zamrmral in udaril s palico po kamenčku, da je odletel daleč v stran.

Zamišljeno je korakal dalje, a ljudje na polju so gledali za njim.

„Na Holm gre! Ubogi Evgen!“ so ga pomilovali. „Komaj zatisne stara Jekšetovka oči, pa ga že požene po svetu! To je še sreča, da si je izgovorila svoje pravice. Sicer bi še danes spodil oba z grajščine!“

„Tako hudo pa tudi ni!“ je ugovarjal star možak. „Saj so prodali tudi meni in Plečniku in Matevžu in še temu in onemu premoženje in je prišlo vse v njegove roke, pa smo vendar še zmerom v svojih bajtah!“

„Koliko moraš pa plačevati! Pa to pomisli!“ je ugovarjal drugi. „Plavcu ni bilo treba dajati še petega dela od tega ne, pa smo pravili, da je slepar. To, to je slepar!“

Ivanov zagovornik se je nasmehnil, kakor da ve veliko več, nego vsi skupaj, a da ne sme še govoriti.

„Jaz se ne pritožujem!“ je skomiznil. „Če nekaj zahteva od nas, je nam preskrbel tudi zasluzka. Miha mi je pravil, da je dobro slišal takrat, ko ga je peljal o Velikinoči v mesto, kako se je potegoval pri inženirjih in pri podjetniku Mraku za nas. Od enega do drugega ga je moral voziti. In s tistim visokim gospodom z Dunaja,

ki se je pripeljal takrat z njim,“ je pravil moj Miha, „da se je trgal vso pot zato, da morajo dobiti dela domači ljudje. In ali ne plačuje on sam na svojem oddelku še najboljše in ni vzel tudi enega tujca ne? Kar je res, je pa res!“

„To dela zato, da več zaslužimo njemu!“ je kričal trdovratno njegov nasprotnik. „Ali misliš, da je tako neumen, da bi ne vedel, da mu nimamo brez zasluzka s čim plačati? Saj gre tako zopet v njegov žep! Slepar je, pa je konec! Pa ravno vi, ki vam je vse požrl, ga še posebno zagovarjate. Pa ga, če ste taki norci! Ta teden pograbi zopet štiri premoženja, pa še ni sit, ta hudič!“

Ivan je bil že blizu grajščine. Sedel je na klopico pod ogromnim kostanjem in položil klobuk poleg sebe.

Vsa dolina je ležala pred njim. Njiva za njivo, polna zlatega klasja, travnik za travnikom, pretkan z belim cvetjem, med njimi blesteča Drava, in okrog in okrog zeleni hribi. Skoraj na vsakem polju je gomazela kopica ljudi. Poleg reke pa jih je stala cela vrsta, zaznamujočih, kod bo sopihala čez dve leti železnica.

Ljudje so delali. Vse je delalo zopet kakor nekdanj, nekateri na polju, nekateri pri železnici. Izmed Ivanovih delavcev so morali iti vsi, ki so imeli posestva, delat vsaj po dva dni na polje, sicer jih ni sprejel. A plačeval je za ostale štiri dni tako dobro, da so bili skoraj vsi domačini pri njem.

„Samo, da mu več zaslužimo!“

„Ne, smilimo se mu, saj je vendar le človek!“

„Kaj še, župan hoče postati!“ tako so ugrabili ljudje, ne da bi vedeli, kaj naj si mislijo o njem, a silili so vendar vsi k njemu.

Ivan je gledal zamišljeno predse v dolino. Šele eno leto bo, odkar je prišel, in koliko je doživel v tem kratkem času! A zdaj je čutil bolj kakor kdaj prej, kako je truden, sit čudne svoje uloge, ki jo je igral na tem pozorišču tu spodaj. Dobro se je spominjal, kako je tedaj, ko je stanoval še tu gori in je pričel z izvrševanjem svojega fantastičnega načrta, gledal okrog po dolini, hoteč osrečiti najprej njo, a nesti potem srečo dalje in dalje ven čez te zelene stene okrog nje, dalje in dalje čez vso domovino... „Tak sem,“

je premišljeval, „gore bi postavljaj na gore, boril bi se z vsem svetom, pa mi postaja moje delo dolgočasno, navdušenje ugaša in duša išče nečesa novega, roka hoče drugega dela...“

„Dà, vztrajnost mi ni dana! Z mrzlično strastjo se oprimem vsega, kar me zgrabi, potem pa se oslabovoljim in hitim hlastno proti koncu.“

Bilo je prvič, da se je tega zavedel s tako jasnostjo in neprijeten občutek mu je legel na dušo.

Strmel je nekoliko časa brez vsake jasne misli predse, potem pa je stresel odločno z glavo.

„In vendar sem nekaj storil, nekaj dosegel! Ali nisem imel že lani prepričanja, da ni treba, da niti ni dobro, ko hoče skoraj vsakdo pri nas reševati domovino kar tako na debelo in da je njegova prva dolžnost, obdelati oni košček sveta, ki mu ga je Bog odločil, da ga obdela? Tiste pedi zemlje naj bi se oprijel vsakdo z veseljem in pridnostjo, in svet bi se izpremenil čez noč v bajen vrt.“

In on je storil tako in ta krasna dolina pod njim je tak bajen vrt. Kmalu bo polna srečnih, veselih ljudi, in to je njegovo delo! In njegov brat bo zopet to, kar so bili njegovi očetje, vzgled, pomočnik in svetovalec vsej okolici — tudi to je njegovo delo!

Nekaj sem vendar storil, si je priznal še enkrat zadovoljno; ako bi storil vsakdo toliko, bilo bi dovolj! In kako čudno sem začel in kako čudno končujem!

Toda, kaj zdaj? Moje delo bo kmalu pri kraju, — kaj hočem potem še tu?

In zahrépenel je po dolgem času zopet po velikem mestu. Da, na Dunaj se vrnem! je prikičal in vstal. Naveličal sem se tega miru, naveličal vsega.

Solnce se je pogreznilo za gore in v ko-stanju nad njim je rahlo završelo. Bajen mir se je razlegal naokrog.

Ivan se je ozrl še enkrat po dolini. Spomnil se je, kolikokrat je že strmel zadivljen v mehkih večernih urah od tu dol predse, a danes mu je bila ta tišina neprijetna. To ni več zame, je zamrmral. Preveč sem postal zdrav, moji živci so se strdili, treba je, da mi jih šum in hrup zopet zrahlja, sicer se odebelim, kakor Plavec. In z bolehnim hrepenenjem mestnega človeka po nemirnih in šumečih in grmečih ulicah je stopal naglo proti grajščini.

Velik pes mu je priskakal besno lajaje nasproti, a ko ga je spoznal, plésal je veselo cvileč okrog njega.

Drugi dan je prišel Ivan h kosilu zopet na Holm. Prosila sta ga sinoči mati in Evgen, naj bi prenočil v grajščini, a ker ni povedal doma služkinji, kam da gre, ni mogel ostati, a obljubiti je moral, da se vrne h kosilu.

Evgen ga je težko pričakoval. Kaj neki poreče Plavec? Nekoliko bi morali še počakati, da bi se mu malo ohladila jeza, ker ni dobil Holma, a Ivan nima nobenega potrpljenja! „To naredim že jaz; nič se ne boj! Saj nima nobenega smisla, da bi ti zdaj odrekal Almo, ko nisi več njegov dolžnik, ampak holmski grajščak! Če je že toliko silil gor, pa naj pride, z Almo mu pač ne bosta branila!“ se je odrezal sinoči, ko ga je prosil, naj bi pustil Plavca vsaj teden dni pri miru.

Dà, zdaj je bil on zopet grajščak na Holmu. Kar verjeti ni mogel. Čuden človek ta Ivan! Prej niti vinarja, a zdaj mu pusti za borih osem tisoč kron vse premoženje. Dosegel je res, kar je hotel — ozdravil me je. O tem se je moral prepričati tudi brat. A čemu mi potem še vedno ne zapu! Tisto modrovanje sinoči!

„Že res,“ mu je rekel, „postal si drugačen človek, a zdiš se mi še vedno kakor bolnik, ki je ravno shodil. Zato pa narediva tako: prvo leto mi plačaš dva tisoč kron, drugo in tretje po šestnajsto, četrto in peto po dvanajststo in šesto še štiristo. Tako se privadiš počasi hoditi po lastnih nogah. Prva leta se boš moral pač pošteno truditi in preostajalo ti ne bo veliko, toda zemlja, mlin, opekarna, vožnja ti že donesejo toliko, ako boš skrben. Moj pogoj pa je, da mi boš plačeval redno vsako novo leto ves znesek, da me ne boš nikdar nadlegoval s kakim podaljševanjem in da se ne vdolžiš nikjer več niti za vinar, sicer bi se čutil proti tebi prostega. O vsem tem narediva pogodbo, in zahtevam tvojo častno besedo. Da znam biti tudi trd, si se lahko dovoljno prepričal — pazi torej!“

Evgen se je zdela vsa ta previdnost od več. A naj bo! Mikalo ga je samega, da poizkusi svojo moč. Pustilo ga je vse nezaupanje do samega sebe, čutil je, da ne more zaiti nikdar več in čakal je komaj, da dokaže tudi bratu, kaj da velja. Nazadnje ni čudno, ako mu še ne more verjeti popolnoma, a videl bo, da nisem naredil zastoj trde šole tega leta.

Mati je stopala vsak čas k oknu gledat, ali še ne prihaja.

„Ali nisem vedno pravila, da ima dobro srce? Takih mož je malo v cesarstvu, kakor je on! Popolnoma prav je delal, da te je prijel malo

bolj trdo, mene tako nisi nič poslušal. Vsi ste bili proti njemu, a jaz sem vedela, kak mož da je naš Ivan!"

Evgen se je samo smehljaj. Čemu bi ji ugovarjal in jo dražil revico! Pozabila je v enem hipu, koliko je pretrpela zaradi Ivana v teku leta in prepričana je bila sama, da ni dvomila na njem niti za trenutek.

Končno je Ivan došel. Videl je dobro Evgenove vprašujoče oči, a rekel ni ničesar. Šele ko so sedli k mizi, je izpregovoril.

„Alma te pozdravlja in vabi za popoldne na kavo!“

„In Plavec sam?“ je vprašal Evgen hlastno.

„Ne pije popoldne kave!“

„Eh, pojdi no!“ se je nasmehnil Evgen kislo.

„Ali je zadovoljen z mano, te vprašam.“

„To je dolga pravljica. Čakaj no, da pojem juho!“

„Tako!“ je pristavil, ko je odložil žlico. „Stvar je taka. Ko me je zagledal, mi je obrnil kratkotalno hrbet in izginil na levo v sobe. Jaz pa za njim. „Gospod Plavec, govoril bi rad z vami!“ pravim, a on na to: „Jaz pa ne z vami!“ „Kakor vam drago!“ odgovorim in hočem oditi. „Kaj pa je?“ je zarenčal vsaj za spoznanje vljudnejše; ko sem bil že pri vratih. No, jaz se nisem dolgo obotavljal in mu povedal, po kaj sem prišel, tem bolj pa se je obotavljal potem on. Videlo se mu je, da sem ga popolnoma presenetil. Hotel je nekaj časa, da premisli, kako in kaj, a jaz mu ga nisem dal. Dokazal sem mu, da nima prav nobenega vzroka, ustavljati se in pripomnil, da se preseli lahko tudi sam na Holm! „Tega pa že ne!“ je vzrohnal. „Po hišah drugih ljudi se jaz ne bom vlačil!“ No, končno pa je zagodrnjal, da nima ničesar proti temu, ako te Alma mara, on da ji že da toliko, da je ne bo treba biti sram. Dobro pa bo, ako se zmeniš sam glede tega ž njim!“

Evgen je prikimal.

„Ne pozabi, storiti tega! Ničesar mu ni zaprati!“ ga je opomnil Ivan še enkrat. Hotel je, naj brat sam izpregovori o tem s Plavcem, da bo vedel, pri čem je. Ivan je namreč naprosil Plavca, naj se pogodi z bratom tako, da mu izplača Almino doto šele po petih letih. Tako si bo moral pač sam priboriti, kar je imel plačati njemu!

Evgen je odšel kmalu v trg, Ivan pa je ostal pri materi.

„Le tu, le tu bi ostal!“ je zmajevala neprestano z glavo. „Kaj boš neki na Dunaju? Saj imaš tudi tu vsega dovolj!“

Moral ji je obljubiti vsaj toliko, da odide šele v jeseni.

* * *

Ovir ni bilo nobenih, in Alma je bila že čez dva meseca gospodinja na Holmu. Tudi Ivan je dal svojo hišo v trgu v najem in se preselil za čas do svojega odhoda v grajščino. Srečno, ljubeznipolno življenje med svojci ga je objemalo bolj in bolj in skoraj da se je bal časa, ko bo treba odriniti; a o tem, da bi ostal, ni hotel slišati ničesar.

„Eh, kaj še, za strica sem vendar še premlad!“ se je branil smeje.

A oženil se ni samo Evgen, tudi stari Plavec si je izbral družico, bogato vdovo iz sosednje župnije. Zavezal se je, izplačati Almi po petih letih doto, kakor da je njegova hči, a dalje ni bilo ž njim več govoriti. „Sam pa ne bom!“ je pravil vsakomur, kakor da se hoče opravičevati.

Ivan je hotel svojemu delu uspeh docela zagotoviti. Odstopil je vse svoje tirjatve, razun do brata, Plavcu s pogojem, da jih iztirja po njegovem sistemu. Ivan je naredil namreč z vsakim svojim dolžnikom, ki so mu prodali hišo, kakor z Evgenom. Pustil ga je v njej, a zavezati se je moral, da mu bo odplačeval v vedno manjših zneskih toliko let, dokler ne bo dolg poravnal. To se je razneslo med ljudmi že po kratkem času in kakor so ga prej proklinjali, tako so ga zdaj hvalili. A prav tega se je Ivan bal. Izprevideli so, da jih nočem odirati, si je mislil, zato se bodo zanašali na mojo dobrosrčnost tudi pri plačevanju. Ko pa izvedo, da jih ima sedaj Plavec v svoji oblasti, podvizali se bodo, kolikor bodo le mogli. Poleg tega se pa otresem še vseh sitnosti in neprijetnosti, ki bi jih imel s sprejemanjem ali celo iztirjavanjem teh malih zneskov.

Stopil je zopet v zvezo s svojim prejšnjim sodružnikom in nekega jasnega jesenskega dne, se je odpeljal s Holma. Naprosil je še enkrat Evgena, naj mu pač gotovo sporoči, ako bi Plavec prelomil pogodbo ž njim s tem, da bi koga tirjal ali kako drugače preganjal pred določenimi obroki.

Prihajal je vsako poletje za nekaj tednov domov. Videl je, da njegovo delo ni bilo zaman, in s tihim ginjenjem se je spominjal onega leta, ko je hodil kot rešenik tu okrog. Čudno, čudno je mrmral, ali je mogoče, da sem bil to jaz? Kako se človek izpremeni! Kdo bi me danes še spravil na kako tako misel, mene treznega, filistrskega trgovca!

Če je prišel pa v družbo mlajših, navdušenih ljudi, ki so govorili o stanju in bodočnosti

E. ARNDT:
MACEDONEC.

narodovi, oživel je polagoma in se pomladil, in globoko v prsih mu je vztlela za hip izpod pepela vsakdanje suhoparnosti topla žrjavica, ostanek nekdanjega ognja, in govoril je one hipe z globokim prepričanjem in gorko vnemo, kako je treba delovati.

„Ne na veliko, ne samo z visoko politiko!“ je priporočal. „Vsak na svojem prostorčku, vsakdo

naj obdela svoje polje, a voditeljev naj bo le toliko, kolikor jih je res potreba, da nadzorujejo in določajo, kje stoj ta in kje oni, kje kopaj in rahljaj zemljo ta in kje drugi. To pa bodi tam, kjer dotičnik najbolje pozna vsako plast prsti, da ve, kaj in kam in kako sejati in saditi. Le potem je mogoča setev in žetev!“

KARNEVALSKA BALADA.

„Divjá po mestu karneval...
Vse teka, vozi se na bal.

„Kak okna se leskečejo
in luč na cesto mečejo!

„Hej pisani tá dirindaj!
Tá maškór ples in tá sijaj!

„Ah, krasnih koliko očij
nocoj od radosti gori!

„In koliko zdaj sitih ust
zaliva že s šampanjcem Pust!

„In koliko trepeče zdaj
človeških src od sreče, aj!...“

„Ko vsak našemlja si obraz,
okrinkam na si ga še jaz!

„In takšen, kakršen bo moj,
obraz noben ne bo nocoj!...“

Na sredi parka obstojí...
Tam bije ura polnočí...“

Od nekod tam se sliši spev,
poskočne godbe tih odmev...“

In brž popnè se na drevó...
In vzame kos vrví in jo

zadrigne si okrog vratú...
Obesil se je od gládú.

A. Aškerc.

JEDI-KULE IN PODRUM-KALÉ.

Profesor A. Bezenšek (Plovdiv).

(Konec.)

3. PODRUM-KALÉ.

Dr. Tatarčev pa je moral iz solunske „Jedi-kule“ v še strašnejšo „Podrum-kalé“* v Mali Aziji.

„Iz solunske ječe so nas vodili, vkovane v železne verige, priklenjene za roke drug ob drugega, na mal parobrod,“ pripoveduje dr. Tatarčev. „Bilo nas je 27 oseb. Ves čas — tri dni in tri noči — dokler nismo dospeli v Smirno, so nas stražili na krovu parobroda. Sedeli in ležali smo na golih deskah. Imeli smo seboj svojo obleko, a ker smo bili vklenjeni, nismo mogli odvezati bale. Ves dan nas je peklo solnce tako silno, da nismo mogli odpreti oči; glava nas je hudo bolela in marsikdo je vsled solnčarice omedlel.“

* „Podrum“ pomeni klet, a „kalé“ trdnjava.

Na parobrodu je bila sicer platnena streha, a razgrnili je niso.

Hranili so nas samo s suhim črnim kruhom. Nekateri smo si želeli kupiti hrane iz gostilnice na parobrodu, a tega nam niso dovolili.

Tako žalostna nam je bila pot po morju od Soluna do Smirne. Ko smo dospeli v pristanišča, so nas odvedli vklenjene v ječo.

Ječa stoji blizo konaka, t. j. bivališča turškega paše.* Smirnska ječa nima dvora; pred njo je le majhna lopa, pokrita s svodi. Solnce ne posije tja nikoli in jetniki ne vidijo nikdar solnca. Lopa je sicer tesna, toda edini prostor, kjer se

* Tako je navadno v Turških glavnih mestih. Bilo je takisto v Plovdivu pod turško vlado, kakor tudi pozneje za časa generalnih guvernerjev v iztočni Rumeliji. Pis.

morejo jetniki izprehajati. Jetnikov pa je nekoliko stotin, da se gnetejo po tej lopi kakor mravlje.

Nas so porinili v tri „kauše“ med druge jetnike. Tukaj so sobe jedva za 5—6 ljudi. A nagnali so jih v sobice dvojno in trojno število.

Omeniti moram, da tudi tukaj ni stranišč niti kuhinj. Smrad, smrad in smrad, saj že leta in leta ni bilo prezračeno . . .

V vsakem „kaušu“ je samo eno okence nasproti vratom, visoko pod svodom.

Tudi tukaj glavari „kauš-agasa“, ki prodaje kavo; vendar je nekoliko bolj človeški. Razven tega med smirnskimi jetniki ni videti tistih barab in pijavk, kakor jih je množica v solunski ječi. Jetniki, večinoma Turki, so zaprti navadno radi manjših prestopkov, na pr. radi žaljenja časti.

Hrana je tudi tukaj suh črn kruh. Samo glede čiste vode se sme pohvaliti smirnska ječa. To je velika dobrotu za tamošnje jetnike.

V tej ječi so nas imeli tri dni. Četrti dan pa so nas naložili zopet v kovane na majhen parobrod. Solnce je peklo silno in stražili so nas, stoječe skupno na prednjem delu parobroda, kjer smo bili izpostavljeni vedno solničnim žarkom.

Začele so nas vse močno boleti glave. Nekaterim je postajalo pri tem težko v želodcih, toda stražarji so nas le grdo oštevali in mučili.

Podrum-kalé je nos na zahodnjem bregu Male Azije, potisnjen v morje kakor steklenica, a držeč se suhe zemlje s tankim delom — vratom steklenice. Kraj je jako strm ter 200 m nad morjem. Na vrhu in po straneh te nadmorske skale štrli že več vekov nekoliko stolpov — jetnišnic, ograjenih z zidovi, ki so višji od 15 m. Ako bi pogledal človek od daleč, s krova svobodnega parobroda na te mogočne stavbe, zavidal bi skoraj prebivalcem v tej čudokrasni legi.

A kakšni nesrečniki stanujejo tam, o tem pripoveduje dr. Tatarčev takole:

Ko smo dospeli v Podrum, nas je izročil načelnik eskorte tamošnjemu poveljniku trdnjave in ravnatelju jetnišnice.

Načelnik eskorte, ki nas je spremljal od Soluna do tod, nas je opisal v najtemnejših barvah ter nas priporočil kot grozne hudodelce.

Potem so nas odvedli v ječo. Razvezali so nam roke, a ravnatelj zajedno z vsem uradniškim obojem nas je preiskal, nam vzel ves denar, ki smo ga imeli seboj in nam dal zanj potrdilo. Našo prtljago pa so sprejeli od eskorte. Pri tem se je pa izkazalo, da je eskorta ukrala večino naše najlepše obleke. N. pr. meni so vzeli dvoje popolnoma novih oblek, novo zimsko suknjo z astrahanskim ovratnikom, flanele i. dr. v skupni

vrednosti nad 25 turških lir (okolo 600 kron). Enajstotrici tovarišev je izginilo vse, samo obleka, ki so jo imeli na sebi, jim je ostala. Vse drugo je eskorta izmaknila ter bržkone prodala.

Povedali smo ravnatelju, kaj se nam je vse pokralo. Ravnatelj si je pač vse zapisal; a še do danes nismo prejeli nazaj nobene reči, niti odgovora.

Nam vsem 27 jetnikom je določil ravnatelj skupen „kauš“, v katerem je bilo že zaprtih devet Makedoncev iz Vinice od prošlega leta.

Nam se je vzbudilo v prsih dvoje čustev: veselje in žalost, toda taka „mešana čustva“ se izražajo samo z vzkliki! . . .

Podrumska trdnjava je taka, da ne bi mogel človek, niti, ako bi dobil krila, sfrčati preko njenih zidov.

Sezidana je na strmem skalnatem griču, ki je obdan od treh strani z morjem, a s suho zemljo zvezan samo z ozko progo. Na najvišjem vrhu se dvigata dva okrogla stolpa, drug nasproti drugemu; zvezana sta med seboj z obokanim hodnikom, ki je 15 m dolg, a širok okoli 8 m.

Temu obokanemu hodniku pravijo „barút-hané“ t. j. prostor za smodnik, razdeljen na štiri oddelke; iz vsakega vodijo stopnice v stolpa. Vsak stolp ima tri nadstropja. V pritličju so po štiri sobe, vsaka z malim in tesnim oknom. V vsaki teh poltemnih sobic je zaprtih po 4—5 jetnikov. Zgornje nadstropje teh stolpov je istotako temno in hladno; tu so štiri tesne luknje, slične kleti. Tukaj je zaprtih po 22—25 jetnikov že več let.

Pod „barút-hané“ so štiri temne in mokre sobe; v vsaki je po 6—7 nesrečnikov.

V teh groznih stolpih „gnijejo“ večinoma Mladoturki, obsojeni na več let ali do smrti.

V te stolpe vodi sedem velikih železnih vrat. Okoli stolpov je pet dvorov, ki so napravljeni koncentrično drug v drugem ter ograjeni okoli in okoli z visokimi zidovi. V dvoriščih so vojaške straže. Jetnik, ki ga tirajo v ječe v stolpu, mora plezati po strmih stopnicah, vsekanih v skalo, vrhu katere sta sezidana mogočna stolpa.

Pod pečino, nad katero se dvigajo „barút-hané“ in stolpa, je vzdani in izkopani obokani „kauš“, ki je 20 m dolg in 8 m širok. V notranji steni, nasproti vratom, sta izsekani v skalo dve luknji, v katerih stanuje in spi po pet jetnikov. Ves „kauš“ z luknjama vred osvetljuje samo troje malih oken visoko pod obokom. Mokrota in tema vladata vedno v tej strašni ječi.

Tu smo bili zaprti Bolgari, 52 oseb: 41 iz Soluna, 9 iz Vinice in 2 iz Bitolje.

Na raznih dvoriščih jetnišnice pa so še drugi štirje stolpi z ječami. Dva sta okrogla, dva štirioglasta. Vsak stolp ima dve nadstropji: povsod tema in mokrota. V vsakem živi 30—40 jetnikov, četudi bi bilo prostora jedva za 20—25.

Ko so zidali to trdnjavo, so postavili tudi cerkev z močnimi zidovi; pozneje so Turki izpremenili cerkev v džamijo, a zdaj je v njej tudi ječa. Nasproti cerkvenemu „kaušu“ je ječa za otroke.

Razven „kaušev“, v katerih umirajo nesrečni jetniki, je videti še podolgovato stavbo, razdeljeno na tesne in nizke celice, v katerih se človek ne more niti obrniti, niti stati po koncu, niti ravno ležati. Te luknje so „karceri“, v katere zapirajo posamezne nemirne jetnike. Tam se kmalo pomirijo, saj je bivanje v celicah neznosno! To muko si je mogla izmisliti le turška živinska surovost.

V oglu širokega dvora, kjer so vojašnice, se vzdiguje visok, okrogel stolp, ob katerem vedno pljuskajo morski valovi. Še pred nekaterimi leti je tudi ta stolp služil za ječo. Jetnikom je bilo dovoljeno, popeti se včasih na vrh stolpa.

Dasi je višočina 40 metrov strašanska, so se vendar drznili nekateri nesrečniki skočiti z vrha stolpa v morje, da bi se osvobodili iz tega „groba za žive ljudi“. Le malokdo se je rešil. Močni udarec, ki so ga občutili pri padcu v morje, jih je omamil, da so navadno takoj izginili v valovih. Poslej pa so prenehali zapirati jetnike v ta stolp ter so postavili tam stražo.

Vseh dvorov v trdnjavi je sedem; dvigajo se v obliki teras drug nad drugim po 15—20 m višje. Vsak dvor je ograjen z debelim zidom, v katerem so velika železna vrata. A pri glavnem vходу v trdnjavo je zaporedoma troje velikih železnih vrat.

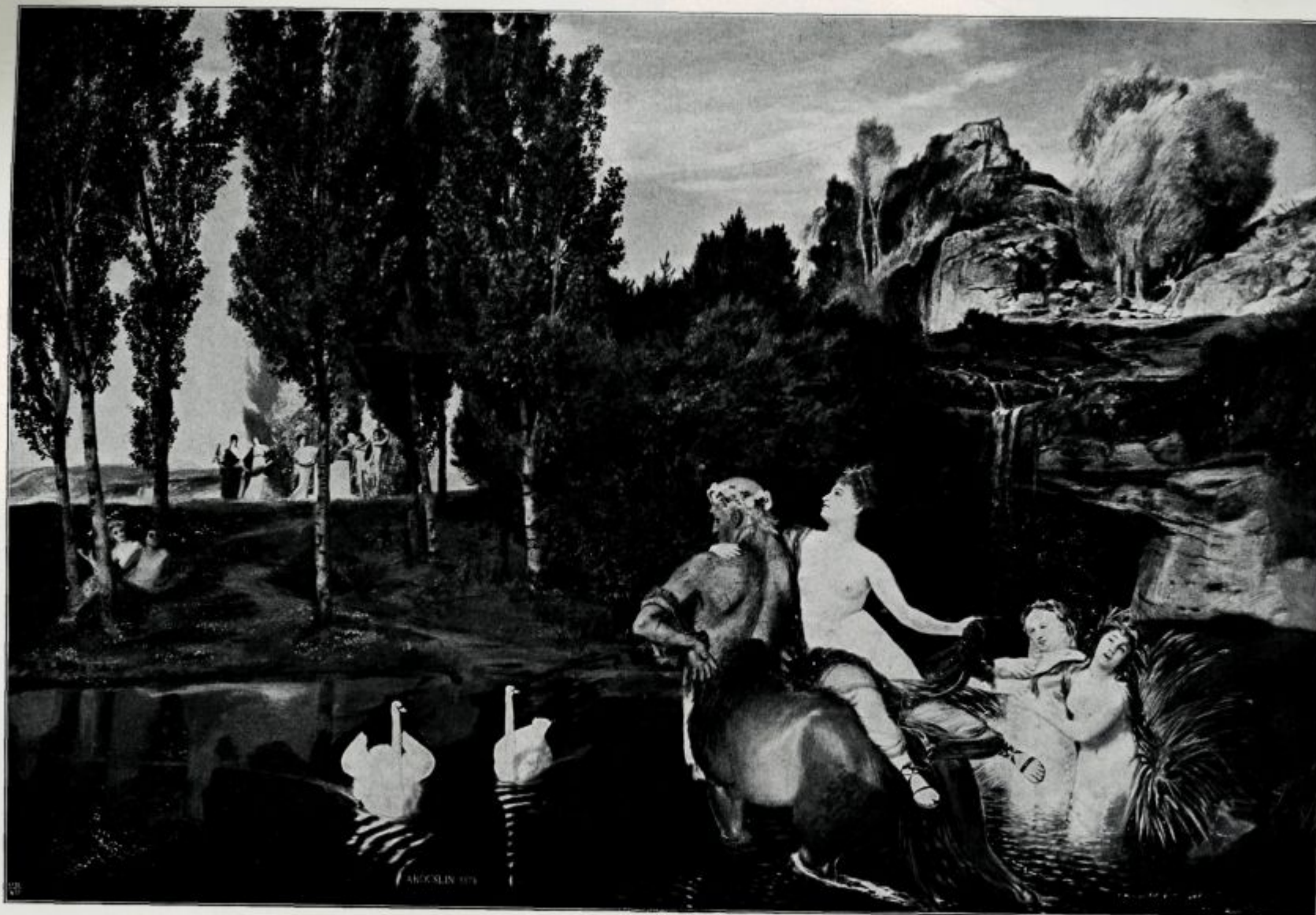
Število jetnikov v „Podrum-kalé“ je blizu 700. Po narodnosti je bilo takrat 550 Turkov, 52 Bolgarov, 50 Armencev in okoli 20 Grkov. To število se redkokdaj skrči, a često narašča.

Take so glavne turške ječe. Človeku se koža ježi, ako sliši o takih uredbah turškega barbarstva v XX. veku pred očmi civilizirane Evrope!

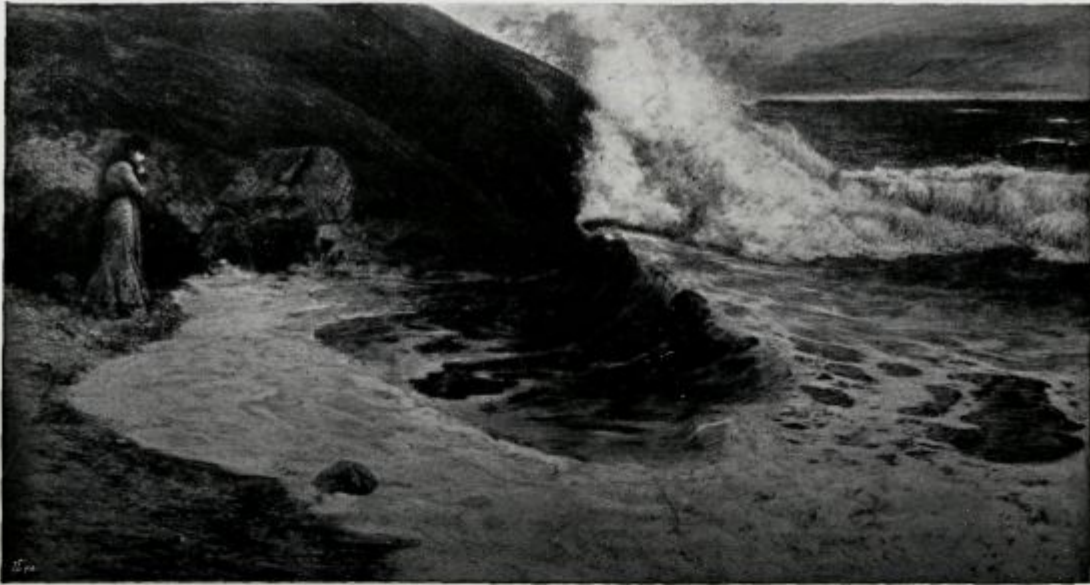
Resničen je slovenski pregovor: kamor Turek stopi, tam trava ne raste. A vendar misli diplomacija, da bo Turčijo „reformirala“!

NIKOLA KASATKIN: V SIBIRIJO!

ARNOLD BÖCKLIN:
DOMOVINA BLAŽENIH.

KLEMENT CRNČIČ:
TUROBNOST.

ŽRTVE ZLATA.

Spisal Jos. Jeranov.

(Konec.)

IX.

Ni verjetno, koliko denarja gre v žensko roko, osobito če je ročica nežna, drobna! H. Meilhac.

Ze nešetokrat je prečital Orel rožnati biljet, sedeč ob odprtem predalu svoje pisalne mize, a vedno je zopet pričeval črkovati drobno vabilce, ki mu ga je bila poslala Violette.

„Kako prisrčne besede!“ je vzdihnil ter ponavljal: „moja duša koprni po Tebi. Pridi da Te pritisnem na vroče srce!“ — Ah, kmalu te objamem, moja Violette!“

Nestrpno se je ozrl na uro. „Šele enajst! In do treh naj še čakam? Kako je že napisala? Res, nič drugače: ob treh v Monte-Carlu, Hôtel du Louvre. Kako po polževo se premikajo kazalci!“

Vstal je, pustivši ključ v miznici, zatopljen v prekipevajoča čuvstva. Od hipa do hipa je postajal nestrpnejši.

„Do popoldanšnjega vlaka čakati — kolika muka! Vlak odhaja na isto stran tudi že zdajle. S tem se odpeljem; če čakam tu ali v Monte-Carlu, je pač vseeno!“

Do vlakovega odhoda je bilo le še prav pičlo časa. Nanagloma je Orel torej odhitel na postajo, ujel vlak zadnji trenutek ter odbrzel proti svojemu cilju.

Izstopivši v Monte-Carlu, je krenil navzgor ob kazino proti Café de Paris.

Prešerna veselost mu je legla v dušo ob pogledu na te kraje, ki so mu bili prinesli že toliko sreče in kjer ga še čaka višek blaženosti. Polastila se ga je nekaka otroškovesela razposajenost in čutil se je lahkega, da bi kakor v sanjah vzplaval nad zemljo ter rajal v rajskosladki omotici. Poskočno pesmico, ki jo je popeval nekaj še kot otrok, je potihoma žvižgal v valovje lahno šuštečega vetra, in lahko svojo palčico je zdajpazdaj zavrtel po zraku, da mu je zapela mimo ušes.

Orlu se je hotelo, da bi dal na katerisizebodi način duška razburkanim svojim čuvstvom. Stopil bi v kazino, da malce poigra, pa na enem mestu bi ne mogel ostati miren; najel bi si čoln ter se dal zibati po valovih, z zlatom oblitih, a kje naj zdaj opoldne išče čolnarjev!

Že je bil hotel kreniti v park ob desni, ko se mu je ustavil pogled ob gostu, sedečem pred kavarno. Bil je to prav isti pomorski častnik, ki se mu je Violette izogibala tako previdno, boječa se njegovih izrazov pregoreče naklonjenosti. Ob zadnji mizi koncem verande je sedel pred čašo absinta ter pihal dim svoje cigarete v vejevje oleandra, rastočega tik ob njem.

Ugledavši samotnega gosta, se je Orlu korak nehoté obrnil proti kavarni. Bilo mu je, da mora danes na vsak način govoriti s tem človekom, kakor da je prav radi njega došel tu sem, kakor da je vedel že prej, da se mu je srečati z njim.

Obšlo ga je neko sočustvo do tega moža, sočustvo, izvirajoče naravnost iz samoljubja: kar se ni posrečilo njegovemu tekmeču, to čaka danes njega —. Kakor da se je ozrl ob zadnjih korakih, plezajoč na najvišji vršac goré, kamor se je trudilo in pehalo nebroj sopotnikov, na zaostalega tovariša, ki se zama ugonablja ob prvih zaprekah na pobočju, ki jih je prekoračil on že davno brez težav. In zahotelo se mu je, pomahati omagujočemu z robcem, češ, glej me srečnega človeka, občuduj in zavidaj me!

Orel je prisedel k mizi, častniku nasproti ter kar ročno razpredel pogovor, ki je bil že koj spočetka neprisiljen: oba sta se zavedala, da si nista tujca.

Ko je častnik izvedel, odkod je Orel doma, je vzradoščen vzkliknil:

„Torej Slovenec ste? Prijetno naključje! In evo mene, po rodu vam brata, Hrvata! Dovolite“ — segel mu je v roko — „kapitan Barčić.“

Tudi Orel je povedal svoje ime in pristavil: „Poznam vas po licu že dalje časa. Dve dami sta obrnili mojo pozornost na vas.“

„Res, res, tudi jaz se vas spominjam; videl sem vas že nekaterokrat v družbi teh dam. Hotel sem vas že večkrat opozoriti, da se varujte teh žensk, pa ni bilo dozdej še prave priložnosti.“

„Kaj pravite, — nevarnost? Ne razumem vas, gospod kapitan! Ali ju poznate natančneje?“ ga je hlastno prekinil Orel.

„Ej, poznam ju docela! . . . Kdo bi si ne zapomnil tako prijaznih žensk, ki segajo najraje v žepe svojega soseda! . . .“

„Torej ne obožujete Violette več? —“

„Kaj, to sta vam natvezili? Hahaha! Ta je lepa! — Predlanskim je naša ladja ostala vso zimo v puljskem kotvišču. Odtod sem hodil pogostokrat v Opatijo posecat svojega brata, ki je prišel, da si okrepi rahlo svoje zdravje. No, in prišli sta ti dve dami, mati in hči. Mati se je vpisala v listi tujcev kot soproga veletrgovca Allegra v Milanu —“

„Ali ne baronica Villabianca?“ je posegel Orel v kapitanovo povest.

„Tako, za baronico Villabianco se vam je izdala? — Haha! Kadar postanem jaz Tegetthoff, tedaj bo ona baronica! — Ta famozna signora Allegro torej je vodila svojo hčer na plese, šetališča in koncerte — na prodaj. No, dekle je bilo res lepo, in kmalu je ujela kalina — mojega brata. Zaljubil se je vanjo. Ona pa je pomalem izzemala denar iz njega. Toda ko je hotela izvršiti svoj poslednji veliki coup, je obsedela. Nekega dne je prihitela prepadena k bratu in ga prosila

za Božjo voljo, naj jima posodi večjo vsoto, češ da je v veliki denarni zadregi. Brat je hotel v svoji slepoti takoj ustreči njunim željam. Pregovoril sem ga težko in komaj toliko, da je dejal ženskama, naj počakata, da dobi potrebni denar. Medtem pa sem se sam obrnil pismeno do pristojne oblastniže v Milan ter prosil, naj me nemudoma obvesti o finančnih in rodbinskih razmerah veletržca Allegra. In glejte! Odgovorili so mi, da ni v Milanu nikakega Allegra. Pokazal sem to pisanje bratu, ki je razljučen takoj raztrgal vse ljubavne vezi. Signora Allegro pa je še tisti dan odpotovala s svojo dražestno hčerko daleč nekam, iskat si menda novih kalinov. — No, in tu v Nici se je pojavila ta pretkana dvojica zopet na površju. Skoraj bi mislil, da sta si za sedaj izbrali vas.“

„To ni mogoče! Gospod kapetan, izvestno ste zamenjali osebe!“ je razpaljen ugovarjal Orel, ki mu je sličnost pripovedovanega dogodka z njegovim slučajem zbudila sicer neprijetne slutnje, ne da bi mu povsem obvladala koprnenja po Violetti.

„Nikakor se ne varam!“ je častnik še enkrat rezkeje potrdil. „Sicer sem pa drage volje pripravljen, da obema hinavkama povem vse to iz oči v oči ter jima strgam krinko raz obraz. Samo to bi vas prosil, da mi ponudite priliko, priti v dotiko z njima. Izogibljeta se mi povsod.“

„Nič lažje kakor to. Stanujeta precej tu v sosesčini v Hôtelu du Louvre. Če vas nič ne zadržuje, prosim, da me pospremite tja.“

„Rad sem Vam na uslugo. Takega poseta se danes pač ne nadejata!“

Plačala sta in odšla proti hotelu. V Orlu je vršelo in kuhalo, a vso pot ni zinil ne besedice.

Prišedši v bureau hotela, se je pojavil na pragu dolg, slok človek lisičjih oči.

„S čim morem biti gospodoma na uslugo?“ je udano povprašal, sklonivši se v pas.

„Izvolite pokazati sobe, ki stanuje v njih baronica de Villabianca!“ je ukazal Orel.

„Madame Evéline la baronne de Villabianca? Oprostite: madame in njena hči sta sinoči odpotovali.“

„Odpotovali? Je li mogoče?“

„Kakor sem dejal: sinoči sta se odpeljali na postajo ter odpotovali s poznim večernim vlakom.“

„Kači!“ je siknil Orel ter planil ven na prosto, kakor da mu izmanjkuje sape.

„Torej se le nisem motil! Toda kakor se mi zdi, to pot nista odšli z dolgim nosom brez plena?“ je sočutno vprašal kapitan.

„Seveda sta me oplenili; posodil sem jima domalega vse, kar mi je naklonila sreča v kazinu.

„Ne zamujajte časa, in storite brž, kar je treba; mogoče jima pristrizete pot in rešite svoj denar!“

Dr. Orel se je poslovil, si brzo poiskal izvoščka ter oddrdral proti Nici.

X.

„Najbolje se obrne tisti denar, ki ga tatovi ukradejo, zakaj ž njim se kupi pamet.“
Star izrek.

Pierre Torchboeuf se je bil potihoma splazil za dr. Orlom, ko se je bil le-ta proti poldnevu odpravil na kolodvor.

„Danes ga gotovo ne bo več nazaj,“ se je režal. „Na delo torej!“

Hitel je nevtogoma v hôtél, sedel v svoj priljubljeni kot v predsobi Orlovega stanovanja, kjer je navadno čakal, če bi Olga česa pozelela. Svoje lisičje oči je uprl v tla in se zamislil . . .

„Dosti dolgo sem že tlačanal. Da bi jaz vama grizel orehe, a vedve bi zobali samo sladka jedrca? Morbleau! . . . Čas je že, da se posladkam tudi jaz! — Ej, povabim se kar sam v gosti! Ko sem bil sinoči pri njej, sta se očitvidno pripravljali na pot. Čemu bi drugače spešili urejevati svoje stvari? To je gotovo: njih kovarstvo je dozorelo in vkratkem bosta poskusili svojo srečo. A meni ne črhneti niti besede o svojem naklepu! Nadležen sem jima postal, pa bi me radi pustili na cedilu, da bi zijal za njima praznih rok! Toda ne! Pierre ni tak brnjav glupec kakor se vama vidi! Dobro vem, kje ima doktor spravljen svoje bankovce, zaman nisem oprezal dneve in dneve.“

Pierre se je za nekaj hipov zagledal v stekleničico, napolnjeno s strupom.

„Ej, ve biserne kapljice! . . . Kakšne moči spavajo tu le v vas! . . . Kaj je vam največi orjak? Kakor vihar stoletne hraste, tako ga telebite v prah! Tudi moje upanje, moja pomoč spava v vas!“

Pripognil se je h ključalnici ter poškilil skozi luknjo. Toda preplašen je odskočil. V sobi je bila Olga bolešno kriknila. Sedela je ob odprti miznici Orlovi, držeča v roki rožnat biljet. Pierre je pridržaval sapo ter vlekel na ušesa. Slišalo se je pridušeno ihtenje.

Onemogla Olga se je spustila v fotelj, zahropela hipoma in usta ji je zalila kri.

Rožnati biljet je zdrknil bolnici iz trepetajoče roke na tla.

Tedaj je Pierre previdno odtrznil vrata in zagledavši bolnico, ležečo brez zavesti v fotelju,

je stopil k pisalni mizi, kjer je vedel, da ima Orel shranjen svoj denar. Ko pa je zagledal, da je predal že napol odprt, zaiskrile so se mu oči in začel je hlastno premetavati razne papirje.

„Kaj, denarja ni več? Kam je izginil?“ Oči pa so mu obstale na rožnatem biljetu in pismu, ki ju je pravkar imela v rokah Olga.

Hlastno je preletel vrste in temen oblak mu je legel na obraz, v njegovih očeh pa se je strašno zabliskalo.

„Prepozen sem! Slutil sem pač! Morbleau! Toda ne uideta mi!“

Olga se je bila pravkar zopet zavedla ter bolešno vzdihnila, ko je Pierre odhitel iz sobe.

Z drhtečo roko si je obrisala Olga mrzli pot, ki ji je bil orosil čelo; v prsih je začutila silne bolečine, a v glavi ji je bilo vse ovito v meglo: čutila je njeno svinčeno težo, zavedala se je, da se je nekaj strašnega pripetilo, a kaj, tega še ni mogla razbrati. Polagoma se ji je jela megla dvigati, Gojmir je stopil v ospredje, in bolj in bolj se ji je prikazovala vsa obupnost njenega položaja. Topo je zrla predse in strmolela uničena duševno in telesno . . .

In naposled je prihitel soprog. Razburjen je bil in prepaden, kakor ga še ni videla. Nadejal se je bil, da zaloti še Pierra. Ko je pa bil ugledal prepadeni obraz Olgin, na tleh kri in poleg rožnati biljet, bilo mu je, kakor da mu je nekdo sunil nož globoko v srce. Misel, da bi zasledoval Pierra, ga je hipoma minila in zavedel se je le svoje velike ničvrednosti, svoje podlosti in brezmejne neznačajnosti.

Drugi dan pa je sedel Orel s svojo bolno soprogo že v kupeju in vlak je brzel proti severu, trdo in enakomerno, ne brigaje se, vozi li srečne poročence, ali mrtve duše in ugašujoča telesa.

XI.

Pečenka mrzla, s sedmine svatom predložena.
Shakespeare.

O vsem, kar se je dogodilo Orlu in Olgi na francoski Riviéri, se ni prav nič izvedelo v domovini. Orel je imel pač dovolj tehtnih vzrokov, da je molčal o vseh razburljivih dogodkih, ki so strli Olgo duševno in telesno popolnoma. Vrnivšo se domov, jo je položila bolezen v postelj in njen duh se je bolj in bolj omračeval. V svojih blodnjah je sicer večkrat zadevala ob slike, ki so se ji dvigale iz življenja v Nici in Monte-Carlu, grozila je Violetti ter zopet ihtela klicala Gojmira, — a to je bilo vse tako brez zveze, brez določnega ozadja,

da se ni nikomur zbudila slutnja, kako silna duševna katastrofa je glavni povod njeni bolezn.

„Saj je že od mladih nog bolehal“, so govorili njeni posetniki; „neumnost, da se je sploh omožila. In vrhutega še to naporno potovanje! Še trdnega človeka utruji, kaj šele tako slabotno stvar! Prehladila se je na potu, kajpak, pa prave pomoči ni bilo ročno! Mar bi bila ostala lepo pri očetu, in čakala bi še lepo starost, četudi je bila rahlega zdravja!“

Tako so modrovali in ugibali ljudje, kadar je nanesa govorica na Strgarjeve. A ta besedičenja in ugibanja so postala splošna, ko se je nekega jutra raznesla po mestu vest, da je Olga zatisnila za vedno svoje oči.

Pokopali so jo sijajno, kakor je pač navada pri vseh, ki imajo za soproga moža z mnogoobetajočo prihodnostjo, a za roditelje denarne mogotce.

Orel se je odsihdob s podvojeno vnemo posvečeval „socialnemu delu“.

Ni ga bilo skoraj shoda v bližini, kjer bi ne bil nastopil kot idealen govornik. A tudi zdaj, kakor prejšnje čase, so bili vsi njegovi govori le bolj negativnega značaja. Poslednji čas pa se je udomačil v Orlovih govorih izraz, ki mu je dal vsekdar s poudarkom posebno važnost, izraz namreč, da „kakor svobodni orel pod nebom, tako mora biti poslanec neodvisen in prost vseh vezi.“

Olgina dota — in te je bilo precejšnja vsota — je pripadla po pogodbi docela njemu. Vselej se je milo storilo staremu žulcu Strgarju, kadar se je domislil, kako lepe tisočake je že odštel svojemu zetu in kako globoko bo še treba poseči v žep, da mu izplača vse!

In kadarkoli je trkal Orel na svoje prsi ter grmel za značajnost, neodvisnost in samostojnost mož v javnem delovanju, je to vselej starega škrtljavca nemilo dirnilo.

Ko je Orel nekega dne v svojem političnem govoru jel zopet razvozlavati svojo „zlato nit“, se stari Strgar ni mogel več brzdati in pošepnil je poleg sedečemu notarju Srtini:

„Se pač lahko košati s svojo materialno neodvisnostjo, ker sedi na mojem žepu! A meni se pri tem lovi duša po telesu. Ne vem, kako bom izhajal v bodoče! Davki, trgovske obveznosti, in zdaj še ta dota! Človek mora priti na nič!“

No, tako trda vam pa vendarle še ne prede!“ se je nasmehnil notar Srtina. „A bridko je vsekakor, to vam rad vrjamem. Veste kaj, gospod Strgar“, je pošepnil posiljeno se smehljaje svojemu sosedu, „dajte mu svojo hčerko Franico; prihranite si tako vsaj eno doto in zeta si privežete še s tesnejšimi vezmi na svojo hišo.“

„Vraga! Saj je šele jedva pol leta, kar je šla Olga pod rušo!“ se je razhudil Strgar ter se zamislil. „Pravzaprav bi res ne bilo napačno, ako bi vzel Franico“, je tuhtal vedno mirnejše stari žulec; „ako dam dekleta komu drugemu, bo treba zopet poseči v žep, a Orel se vsaj s prvo doto zadovolji.“

Med tem je Orel dovršil svoj veliki kandidatski govor in burno odobravanje je završelo po dvorani.

„To je program! To je svobodomiselnež! To je naprednjak! Slava mu!“

Notar je pristopil h govorniku, mu segel v roko, priznavalno kimaje, ter ga povabil k Strgarjevi mizi. Toda le še nekaj časa se je pletla govorica o političnih vprašanjih, ko se je idealistu adjunkt Megli vendarle posrečilo, da je obrnil pogovor v manj nevaren tir.

„Pijače more biti še danes, pijače!“ si je mislil in iskal po slovenskih poezijah stihov, da jih primerno vplete v svojo govorancijo.

Ko so se mu zdeli „zavedni volilci“ dovolj živahni, je svečanostno vstal ter dal duška svojim čuvstvom z dolgim slavospevom na Orla — „modernega slovenskega Tugomerja“ . . .

Ko se je pa dotaknil Megla neupogljivosti Orlovega značaja spričo najhujših udarcev usode, ki so ga zadeli že v pričetku zakonskega življenja, se je sklonil notar k slavljencu ter mu dejal:

„Kaj, ali se vas še nič ne prijemlje ženilo? Treba vam bo vendar gospodinje!“

Vprašujoč se je Orel ozrl na Srtino: „Človek izgublja pogum.“

„No, no, saj vendar niste sami krivi, da je bila Olga tako slabotna in bolehn! Zakaj niste vzeli rajši njene sestre Franice? Mlada je, pa krepka, zdrava in lepa!“

Orel ni odgovoril ničesar, trčil je z Meglo, ki je zaključil svoj govor, in poklical na mizo šampanjca . . .

Pili so tisto noč! Plačal pa je vse kandidat . . .

Drugo jutro se je zbudil Orel s težko glavo.

Pregledovaje jutranjo pošto, se je vglobil v telegrame v časniku. A čitanje mu ni šlo gladko. Vedno in vedno so mu uhajale misli na Strgarjevo Franico.

„Res, ni napačna ta punca; zastavna je, polnih lic in oblih udov; pa srca je dobrega in prijazna je bila v občevanju z menoj bolj, kakor je pri svakinjah navadno. Morda bi me ne zavrnila, če bi poprašal za njeno roko! In edina dedična bo po starem Strgarju.“

BRANJE ROŽ PRI KAZANLIKU (V JUŽNI BOLGARIJI).

Tako se je pletlo Orlu po glavi, ko so mu obtičale oči na drobni notici med „Raznimi vestmi“:

„Razkrinkani sleparki. V kopališču biariškem so zasačili dve premeteni dolgoprstnici, mater in hčer, ki sta z ljubavnimi spletkami omrežali svoje žrtve najboljših rodbin ter izvabljale iz svojih ljubimcev večje vsote. Svoj metieur sta izvrševali pod raznimi imeni; zadnji čas je nastopala mati s svojo hčerjo kot baronica Villabianca ali kot milionarka Allegro. Izdal ju je njun sluga Pierre, najbrž iz osvete. Toda, ker so njega tudi jeli sumiti kot sokrivca ter ga zaprli, se je v celici zastrupil.“

V dnu srca je spekla Orla ta vest! „Torej vendar nista ušli svoji usodi“, si je mislil. A zaskolelo ga je, ko se je spominjal tistih krasnih dni ob strani razkošne Violette, njenih divotnih oči, njenega prelestnega stasa, vsega njenega čarobnega bitja . . . Občutki nekdanje blaženosti so prepluli mahoma njegovo dušo. Ah, vzlic vsemu: srečen je bil takrat vendarle! Toda domislil se je tudi, da je bil rafiniranki le igrača, da je igral pred njo najnaivnejšo ulogo, da je premetena krasotica zlorabljala njegove najnežnejše čute ter ga ne le okrala, nego ga storila morilcem lastne žene. Tedaj ga je za hip vendarle obšla sramota, da je zaječal . . .

Pred svojo dušo je videl lastno sliko frazerskega sleparja, koristolovca in podleža! In zastudil se je sam sebi. „Meni naj zaupa narod! Mene naj izvoli svojim voditeljem, češ, da sem najboljši, najpoštenejši!?“

In bilo ga je neizmerno sram, da bi bil pobegnil pred seboj samim . . . Kakor bi mu gorelo pod nogami, je begal iz sobe v sobo . . . In hipoma se je dvignil takrat pred njim bled obrazek sredi zlatih las . . . začutil je globoko v svoji duši strašni, plahi, obupni pogled Dolničarjeve Anice — poleg nje pa je videl na mrtvaškem odru suho, rmeno lice soproge Olge . . .

Zaječal je in pobegnil iz stanovanja ter drvil ves dan po okoliških logih, prepaden in uničen.

Še tistega večera pa je sedel pri Strgarju. Zlival je vase čašo za čašo ter govoril strastno, nebrzdano, divje, grozilno.

„Naprej in navzgor, ne nazaj in navzdol!“ je ponavljal vedno in vedno, kakor bi moral v sebi misel, ki mu ne da pokoja.

Opolnoči pa je bil pokojen!

In tedaj je sedela poleg njega Franica. Svoje nedolžne otroške oči je obračala vanj občudovaje ter se smehljala blaženo, kadar se je skrivoma ovijala Orlova roka okoli njenega zdravega, jedrega telesa . . .

ŠUMI!

S. Gregorčič.

Šumi, šumi mi glava,
kaj v njej, odkod šumi?
Šumi mi kot dobrava,
ko burja v njej vrši.

Šumi, hrumi dobrava,
a kaj bo njej vihár?!
Ne stara se narava,
pomlaja se vsekdar.

Vihár polomi veje
dobravi srda vnet;
pomlad pa se prismeje
in gozd ves nov je spét.

Kaj to, kaj to dobravi,
kaj škodi njej vihar?!
V sorodu v vsej naravi,
si v prid je slednja stvar.

Glej, če vihar na hrasti
spomladi vnese list,
stokratno da izrasti
mu listov novih tist.

Dobrava nič ne vpraša:
zakaj, odkod vihár?
Na sé le se zanaša —
kaj vihre njej so mar?!

Kaj njej? — a meni mnogo
je do rešitve te,
gozd ne, a jaz nadlogo
trpim od dne do dne.

Kod te nevihte náme,
Bog vé in pa ljudjé,
saj ne rodé se same,
odkod? naj drug pové!

Oj, znam, odkod viharji,
odkod, odkdaj sem strt,
a trd pečat nád vdarji
na ustne vžgi mi smrt! . . .

Šumi, šumi dobrava,
ne vniči je vihar,
o, večna je nárava,
pomlaja se vsekdar.

Šumi, hrumi mi glava:
življenja to vihar;
spet mlada bo narava,
a jaz pa nikedar!

FRAN BERNEKER.

Spisal Rikard Jakopič.

Majhno je število slovenskih umetnikov-kiparjev; še teh večina je raztresena po svetu, kajti v domovini ni prostora za njih umetnost.

In redkokdaj se nam prikažejo proizvodi njih umetnosti, samo toliko, da nam ne izginejo imena njih stvariteljev v večno pozabnost. Tako se je v zadnjem času oglašal mlad, največ obejšajoč umetnik in nas opominjal na svojo eksistenco.

Njegovo ime je Fr. Berneker. Rojen je bil na Spodnjem Štajerskem in šteje komaj 30 let. Biva pa že dokaj časa na Dunaju, kjer zahaja v specialno šolo profesorja Hellmerja.

Njegovo življenje je tiho in samotno, kakor globok potok, ki teče skozi temen gozd — skrit vsakdajnosti. Imetka nima in tudi naročila so le redka; prav zato pa ima najboljšo priliko, študirati trpljenje človeškega življenja. Vendar pa tudi pridno kipari, upajoč na boljšo prihodnost.

Dolgo časa mi je bilo Bernekerjevo ime nepoznano; nihče ga ni imenoval, nihče ga ni poznal. Poleg Alojzija Gangla čul sem le še imeni: Alojzij Repič, Ivan Zajec in še nekaj drugih, slabeje zvenceh imen. In vendar je Berneker izvoljen umetnik, ki stopi lahko v najboljšo družbo mednarodnih umetnikov! Toda njegova duša je prenedolžna in prelepa, da bi mogla poznati vse skrite pote, ki vodijo umetnika tako hitro in sigurno do svetovne slave. Zoprno mu je, vsiljevati se in povzdigovati svojo osebo. Trda mu bo zatorej njegova pot in polna dvomov in trpljenja.

V tistem času, ko so se razstavili v dvorani „Mestnega doma“ konkurenčni načrti za Prešernov spomenik, takrat sem prvič čul njegovo ime, — bolje rečeno — čital sem ga, kajti govorilo se tudi takrat ni dosti o Bernekerju. In vprašal sem se: „Kdo je ta Berneker?“ Skica za Prešernov spomenik je delovala v prvem trenutku na me, kakor bi bil stvaritelj tega hitrega umotvorčka že dovršen umetnik — torej starejši človek. Bila je ta skica tako lahko, igrajoče, brez truda narejena, kratka: edino izvorno delo vse konkurenčne razstave. In zakaj skica vendar ni zaslužila prvega darila? Ali res ni bilo na tej razstavi niti enega načrta, ki bi bil brez poprav popolnoma pripraven za izvršitev velikega Prešernovega spomenika — ali tudi Bernekerjev ne? Toda darila so se delila vzlic temu. Berneker ni dobil nobenega, ker se ni

ravnal po določbah konkurenčnega razpisa. Vendar je bilo Bernekerjevo delo — ne oziraje se na končni namen, samo zase — izvrstno umetniško delo; nekaka ilustracija Prešernovega življenja in njegovih poezij, simbolično izražena misel, edino značilno pojmovanje Prešerna — in polno poezije. Vrhu tega pa je bila izvršena ta skica tako fino in s tolikim okusom, da bi zaslužila samo radi teh vrlin priznanje.

Takrat, ko je Berneker napravil ta načrt, je bil že umetnik — mlad ali star, to je postransko —, bil je umetnik, bil je menda že od nekaj umetnik, od tedaj, ko se je rodil.

Na prvo razstavo, ki jo je priredilo „slovensko umetniško društvo“ v Ljubljani, je poslal Berneker dva portretna kipa. Tudi tu se je pokazal umetnika prve vrste. Zlasti „portret mladeniča“ je bil izdelan s čutom in razumom tako dovršeno, da sem bil vnovič prepričan o umetniškem poklicu F. Bernekerja. Zopet sem opazil, da je ta Bernekerjev kip — poleg nekaterih slik Ferdinanda Vesela — najboljšo delo vse prve umetniške razstave. Sklenil sem torej, seznaniti se s tem človekom in seznanil sem se.

Potem pa se je približala „druga“, umetnikom njih stališče v slovenski domovini pojasnivša „umetniška razstava“ v „Narodnem domu“. Na tej razstavi je bil Berneker zastopan s štirimi svojih del: trije portreti in skupina „Beda“. Zopet tako in še bolj dovršeni umotvori, in ni več dvoma, da stopi Berneker kmalu v vrste najboljših kiparjev, seveda, ako ne pogine prej ob pomanjkanju in trpljenju.

Predkratkim, ko sem potoval na Dunaj, da si ogledam razstavo impresionistov, sem porabil priliko in posetil Bernekerja v njegovi delavnici. Tam sem videl nekaj skic, ki še nadkriljujejo njegovo „Bedo“. Vsebina skoraj vseh teh skic je žalosti polna. Morda se v njih zrcali duša Bernekerjevega življenja? — Ali so morda odsev vseh tistih trpečih ljudi, ki jih Berneker opazuje in ljubi? — Iz vseh njegovih umotvorov pa diha živa poezija.

Berneker je nežnega značaja in z nežnim očesom opazuje človeško življenje, in to je tudi vzrok, da ni postal trd, kljub svojemu življenju, ki mu je prineslo doslej le malo veselja; vsa njegova dela imajo nekaj mehkega in melanholičnega v sebi, akoravno ne morejo prikriti popolnoma

FRAN BERNEKER.

hrepenenju po veselju. Narava vpliva na njega s tako močjo, da mu vse, kar vidi z očesom, prehaja v čuvstvo in duh, in šele, ko je v sebi to preživel, začinja proizvajati. Zato izražajo njegovi proizvodi vedno misli, čustva in ideje. V človeškem telesu Berneker ne vidi samo lepih form

in linij, ampak tudi vse, kar mu imajo povedati. Narava mu je življenje in to življenje hoče Berneker v svojih proizvodih izraziti — vede ali nevede; njegovo tehnično znanje, v katerem se kaže še nekoliko vpliv velikih modernih mojstrov, pa mu je le sredstvo, da pové, kaj mu vre v krvi, s tako prepričevalno močjo, kakor se je to godilo v njegovi duši. In zato je Berneker umetnik.

Kdor vé, da je umetnost edino le skromen odsev velike narave v duši umetnika, uporabljajočega vsa sredstva, ki mu jih je podarila narava v svojo čast, — umetnika, ki se bliža stvarjenju z vso udanostjo, kakor otrok veliki materi, z ljubeznijo in zaupanjem; kdor to vé in kdor je sam toliko ponižen, da ne išče v umetnosti kaj drugega — „višjega“! — le ta bo razumel in užival Bernekerjevo umetnost, — drugi ne.

Vi ljubitelji umetnosti, pospeševalci kulture, vi pa mu dajte toliko pripomočkov — sebi v

čast! — da uresniči svoje lepe načrte in izpolni poklic svojega življenja; dajte mu kruha — sebi v čast! Zidajo se palače in krasna privatna poslopja, katerih umetniška vrednost stoji pod ničlo; zidajo se po strehah „turnčki“, rabijo se tisoči in tisoči tudi za „umetniške namene“ na korist tujcev, ogromne svote se izdajajo za puhle veselice, nenaravne zabave in za želje trebuha. Torej je denarja dovolj! Le za domačo umetnost ni denarja? Slovenski narod vendar še ni tako slep, da bi se branil z vso silo domače umetnosti, znaka kulture — znaka inteligence človeškega duha; naš narod vendar še ni tako slep, da bi podil svoje umetnike od sebe k — tujcem!?

FRAN BERNEKER:
BEDA.

NOVINCI.

Alojzij Gradnik.

Fantje gredó skozi vas,
na klobukih listke bele;
žalosten jaz, drugi moji
pojejo pesmi vesele.

Drugim dala dekleta so rož,
naj jim srca kot rože gorijo;
jaz imam pa le grenke solzé,
ki se nikdar ne posušijo.

OB MORJU.

Alojzij Gradnik.

Noč... in morje pred mano
sanja svoj večni san...
v daljo, v tiho brezkončnost
širi se temna raván.

Oj, vi hladni valovi,
jaz grem doli k vam,
truden sem, kdo bi še dalje
hodil po svetu sám!

KLEMENT CRNČIČ:
PERGOLA.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

Ivan Cankar: Na klancu. Knezova knjižnica IX. zvezek. Uredil Fr. Levec. V Ljubljani 1902. „Slovenska Matica“.

Tujec se vrača v domovino — ta zavest se je vzdigovala v meni bolj in bolj, ko sem čital odstavek za odstavkom to Cankarjevo delo. Že v onem trenutku, ko je lani rabil besedo „Tujci“, je baš s tem ostrim izrazom — ki ima tudi pozitivno vsebino — stopil idealno tem energičneje na domača tla, čim bolj so se jim v njegovem pesniškem svetu oddaljevali njegovi „tujci“. — Ko pa čitamo naš roman — ali povest? (nomina sunt odiosa!) — že lahko rečemo: „Cankar bo kmalu naš! In ker bo naš, ga bomo tudi umeli!“

Dobro nam je še v spominu, kakega se nam je kazal Cankar precej časa; takega, da je razen malega številca načelnih bralcev vse rekalo: „To je spisal Cankar? Torej ne čitam.“ Tega je bila kriva namišljena velikanska prepotentnost pisatelja, hotečega hoditi absolutno le svoja pota, ki si jih je zaznamoval le sam, kretaje se tako, kakor bi le on pogodil pravo smer, vsem drugim pa bi bila — take izjave sem slišal — „prokleta dolžnost“, slediti mu. Ali niso mu sledili, saj mu še tisti niso mogli, ki bi bili nagnjeni k temu.

Mož, ki je pisal „Na klancu“, je še Cankar, in dobro je, da je, ali oni Cankar ni več, ki je n. pr. pisal — le povejmo to naravnost — v bistvu ponesrečeno, dasi duhovito „Knjigo za lahkomiselné ljudi“. Opustil je ono „herostratsko početje, ki, uničujoč samega sebe, uničuje umetniško zgrajeni tempelj krasote: razvalin je bilo preveč, skora j bi ga bile pokopale. — Apostol teme in jeze je bil doslej Cankar. „Na klancu“ pa ga spoznamo

kot propovednika ljubezni, ne navadne ljubezni, ampak skoraj one, ki je po grški bajki družila nebo in zemljo; vesoljne ljubezni, ki si ostane zvesta, naj se ji stavijo tudi gore nesreče v napotje, naj jo tudi potaplja morje zlobnosti; kajti kot dolino solz vidimo ono zemljo, ki nosi človeško bitje, navdahnjeno s to ljubeznijo.

To človeško bitje je Francka, šibka ženska, ali navdahnjena z orjaško močjo najsilnejše ljubezni, ljubezni, ki gori, dasi jo teptaš, ki bi vzplamtela do neba, ko bi dobila netiva! Ali ta ljubezen prinaša le trpljenje, vse bolečine, ki so posledice telesnih muk in telesnega pomanjkanja, in vse bolesti, ki trgajo po človeški duši. V Francki trpi človeško ženstvo in žensko človeštvo vse muke, ki so se mu naložile, ko sta bila njega prva zastopnika pahnjena iz raja, trpi jih kot otrok s temno slutnjo, kot odrasla ženska z grozno zavednostjo. Tisto noč, ko se je obhajala njena poroka s sanjavitim, slabotnim krojačem Tonetom, se ji je odprl pogled v bodočnost; zazrla je križ, ki ji je z vso težo legel na rame, zastokala je pod njim, ali vzela ga je nase . . .

V življenje pa je pogledala Francka že prej, v oni sanjavi človeški dobi, ko zagomazi po polrazvitih udih prva slutnja o ljubezni — zopet ljubezni! — Ko je imela 14 let, je šla služiti. Ko se je tam pričela razvijati v njej devica, ne da bi se tega zavedala, je srečala „njega“. Bil je umetnik! Prenasičen rafinirane ženske lepote, je porabljal nedolžno Francko za medij svojega umetniškega navdušenja; idealizoval je priprosto dekle in ji govoril na srce, kakor še seveda nikdar ni slišala; zaljubljen v samega sebe in trenutno svojo idealnost, je videl v priprostem dekletu nekaj vzvišenega: Francka mu je bila — „Fanny“! Njej pa je bila vsaka njegova beseda zlata resnica. Ob onih večerih, ko se je on

navduševal z lastnim ognjem in ga je ona zamaknjeno poslušala, se je izvršil v njej preobrat: vzljubila ga je — in on? Prišla je k njemu na deželo krasna dama — in njegova umetniška navdušenost je izpuhtela. Zdaj je izpregledal: videl je, da ima Francka raskavo roko, spoznal je, da „to ni bila Fanny; Fanny je imela roko drobno in belo“. V pretresljivi viziji zre Francko, kako on zdaj boža mestno krasotico, poslušaj, kako se oba norčujeta iz nje: „Dekle je bilo neumno, vse zamazano... Jaz pa sem se igral z njo in zdaj sem jo sunil strani.“ — To je bila njena „prva ljubezen“, udana in deviško nedolžna, le slutnja; odurno pa so jo pahnili v stran! — Zbolela je in ko je ozdravela, „nič otroškega ni bilo več na njenem obrazu“. — Le še preveč impresionistiško je slikal Cankar te srčne prizore. —

Kot krojačeva žena se preseli Francka kmalu na „klanec“. Njen mož, dober slabček, je negoden za borbe življenja; ker mu drugi s svojo podjetnostjo snedo kruh, je naposled prepričan, da je ukanjen, osleparjen. Uda se pijači, zanj in za otroke pa skrbi Francka leto in leto. Vsa sključena postane revica od dela in muk, ali nikdar ne toži, celo neka sreča jo navdaja, najidealnejša: veselje zbog dela za druge! Visoka pesem trpljenja, ali tudi ljubezni...

Tako so živeli „na klancu“ — tako se glasi tudi naslov romana, — na kakem „klancu“? Povsod na svetu so taki klanci — predmestja. „Na klancu jih je stanovalo mnogo, ki so živeli prej doli v tistih lepih hišah; skrili so se in so se borili v temi za življenje. Strašen boj je bil, lica so plahnela, oči so se vdirale... in pričakovale so strahoma, ko se je bližalo poslednje zlo, goli, ostudni, neusmiljeni glad. Velika družina je bila, v tesno ogrado jih je nagnala ista skrb... Obrazi so si bili podobni in kar so govorili, je bilo zmerom isto — ena sama strašna skrb v tisočerihih besedah.“ (Str. 62.) — Tu sem so se zbrali Cankarjevi vagabundi, še vedno njegovi ljubljenci. Kakor na dlani jih imamo pred seboj; ne izkopljejo se iz življenja rupe, ker se ne marajo, ker — stari Cankarjevi junaki! — pričakujejo in zahtevajo, da jih človeštvo samo izkoplje! Sami so si krivi svojega padca na klanc, sami, razen Francke; in vendar mora ona izpiti kupo trpljenja do dna! Zakaj? Zakaj ne zmaga ovir v življenja borbi ona, ki se ne uda, kakor navadni Cankarjevi junaki, apatiji ali svetomrznji, ona, ki vztraja delavna v življenju?

Tu je točka, kjer je križišče Cankarjeve življenjske filozofije, boj med njegovimi starimi nazori in med novejšimi. Pozdravljamo napredek! Francka še res ne zmaga ovir v življenju, ali tudi ne — omaga! To je junakinja! Značilno je, da je prva oseba, ki ji Cankar prisoja življenjsko energijo, ženska; mislim, da je Cankar pravo zadel: prav ženska se v defenzivnem stanju ne da tako hitro upogniti kakor moški, njena pasivna moč t. j. obramba je vztrajnejša kakor pri moškem. Značilno pa je vse to tudi za Cankarjev razvoj. Junaka, ki bo nastopal aktivno in določal sam tok življenja, nam še ni ustvaril, njegova filozofija je bila doslej, rekel bi, receptivna in negativna; s Francko je stopil organičen korak naprej: to je energija, ali doslej le še ženska, pasivna! Upajmo, da stojimo kmalu pred krepko moško osebnostjo. — Kot ženska pa je Francka junakinja posebne vrste, kakor je menda nima slovensko slovstvo. Heroizem je lahko tudi pasiven, lahko obstoji tudi v trpljenju, in tak heroizem je tu! „Ozrla se je po otrocih, ki so spali na tleh. — Stopila bi pred nje, da bi jih branila, majhne in slabotne, kakor so bili; tam se je bližalo nekaj velikega, črnega — prihodnost. Tako ji je gledal v lice... križev pot brez konca; prestrašila se je in se je sklonila, voda zgrudila se ni; noge so omahovale, toda stopale so dalje; ob tej uri

je videla jasno veliki križ, toda vzela ga je na rame.“ (Str. 73.)

Večna pravica pravzaprav zahteva, da taka ženska vsaj enkrat triumfuje; tega pričakujemo pri Francki zastoj. Vse njeno delo izgine brezplodno v žrelo nesreče. Zakaj to? Kak odgovor nam da pisatelj? Brezplodno mora biti vse početje, ker je rodbini usojeno, da mora biti nesrečna. Grozni fatalizem je višja moč, ki določuje razvoj dejanja in tira vse, ki jih izkuša Francka rešiti, neizogibno v pogin. „Vsi se bodo izgubili, vrnili se bodo na klanc in bodo na klancu poginili, kakor jim je bilo usojeno od začetka,“ to je strašni refren, ki doni Francki vedno na ušesa, ki se izpolni do pičice! Le ona se ne upogne, njeni otroci pa se z elegično resignacijo udajo v usodo, najizraziteje otrok, ki stoji duševno najvišje, „študent Lojze“: „Jaz sem rojen na klancu, na klancu siromakov, in pečat mi je bil vtisnjen na čelo že ob rojstvu, pečat berača, ki je obsojen na žalostno smrt.“ „Nikoli še ni rodil osat žlahtnega sadu... Lahko je (človek) vesel in razposajen, lahko si pridobi bogastvo — v svojem srcu ostane hlapec... Na klancu je bil rojen in nihče mu (Str. 155, 158, 159.) ne izbrše tega pečata!“

Torej usoda! Začela se je z izvirnim grehom in potem ni mirovala. Francka, ta posebljena ljubezen, je bila — otrok ljubezni! Francka ni imela očeta, „komaj je prišla na svet, je šel in ga ni bilo nikoli več... Mati je preklinjala njega... Sovražila je tudi Francko... In senca tega sovraštva se je zgrnila črez vse življenje Franckino — zato je bila njena pot tako trnjeva... zapisano ji je to bilo ob njenem rojstvu.“ (Str. 72.)

Pod to premiso je moralo vse tako priti, kakor piše Cankar; ali resničnosti te premise nikakor ne priznavamo, dasi občudujemo virtuoznost, s katero je izvedena v vseh svojih posledicah. Boli pa nas, ko naposled spoznamo, da so Cankarjevi prebivalci „na klancu“ menda — Slovenci: „Videl sem naše ljudi; vsi hlapci, vsi siromaki s klanca! Poglej njih zgodovino — tisoč let hlapčevstva! Tisoč let strašnega truda in nič niso dosegli.“ (Str. 157.) „Klanec siromakov je bila vsa prostrana pokrajina pod njim... Neizmeren klanec siromakov je bil pred njim in narod hlapcev je stanoval na klancu!“ (Str. 159.) — Moj Bog, ali smo res le narod beračev? Že Gregorčič nam je to povedal! Pa če smo, glejmo vsaj krepko v bodočnost — naš bodi „vstajenja dan“, kakor nas tolaži isti Gregorčič!

Tu se oglašajo stara Cankarjeva ideja; ali zdaj jo je pač položil eni izmed svojih oseb v usta, sam pa — upam, da se ne motim — govori z učiteljem na str. 154.: „Uboštvo je veliko, toda inteligenten človek si ve pomagati.“ Tako tudi razumem mirni akord, ki se ž njim sklepa roman. „Tam doli — pri učitelju — se je zasvetilo, majhna rdeča luč je trepetala, rasla je in plapolajoča iskra se je izpremenila v mirno, jasno belo svetlobo...“

Ali ni ta lučica luč nade, luč k vstajenju?

Cankar se vrača... Le še več jasnosti, več dejanja, manj utripljavev — več pripovedovanja, manj vagabundov — pa več ter zdravega človeštva! Dr. Jos. Tomišek.

Zabavna knjižnica. XIV. zvezek. Založila in na svetlo dala Slovenska Matica v Ljubljani. Tiskala Katoliška tiskarna. I. Učenjak. Veseloigra v treh dejanjih. Spisal dr. Fr. Detela. — II. Sami med seboj. Dramatični prizor. Spisal F. I. Doljan. — Da je začela naša „Matica“ izdajati tudi dramske spise, nas prav posebno veseli. Na tem polju se ji odpira novo, hvaležno delovanje, kateremu naj bi posvečala največjo skrbnost. O teh dveh dramah prinesemo oceno prihodnjič.

Zabavna knjižnica. XV. zvezek. Tiskala Katoliška tiskarna. Pogreb. Slika iz življenja koroških Slovencev. Spisal F. J. Doljan. Izvrstna, z markantnimi potezami in jasno, ostro psihologijo pisana povest v genru kmetskih novelet P. Roseggerja. Na 36 straneh je jedrovito in plastično naslikano življenje samotnih hribovcv, Urške in Jurčka in njuna proletarska tragična smrt. Vse priprosto, naravno, a dojmljivo, simpatično in fino. — Brez volje. Spisal Pankracij Gregorc. Pisatelj raste z vsako novo povestjo; njegov slog postaja lahak, prikupen in njegova pripovedna tehnika — dasi še vedno začetniška — dobiva umetnejšo obliko. Tendenca nam ne ugaja. Konec je prisiljen. Imponira pa — pri Gregorcu — smeli prizor na str. 59. in 60. Včasih so nas za take prizore križali. Popisi življenja v industrialnem selu in njega zanimive zemlje so prav lepi. — Črtice. Spisal Franc Ks. Meško. I. Ko so zvonovi zvonili. — II. Za deveto goro. — III. Cilji našega hrepenenja. Prvi dve črtici obsezata spomine iz mladostnih let pisatelja. Nežne, sladke barve, blede konture, a nad vso sliko razlit žar poezije. Nikakih velikih dogodkov, nikakih močnih konfliktov, brez visokih idej ali tendenc, a vse pripovedano iz srca k srcu, tu z mehko melanholijo, tam z rahlim nasmehljajem. Tretja črtica pripoveduje življenje, ljubezen, trpljenje in smrt pisarja Potočnika. Večina povesti se pripoveduje v halucinacijah in vizijah umirajočega nesrečnika. Mračna povest, nekoliko preraztegnjena, a zanimiva, spretno pisana in psihološko fino izdelana. R. V.

Zbornik znanstvenih in poučnih spisov. Na svetlo daje Slovenska Matica v Ljubljani. IV. zvezek. Uredil Luka Pintar. Natisnila „Národná tiskarna“. — Vsebina: Iv. Prijatelj: Psihologični paralelizem s posebnim ozirom na motiv slovenske narodne pesmi. — P. Grošelj: Prešeren in Petrarka. — Iv. Šubič: dr. Josip Stefan. Odlomki iz njegovega dnevnika. — Iv. Steklasa: Fr. Karol Turjaški, karlovški general. — Dragotin Wenger: Pravosodstvo nekdanj in sedaj. — Peter Bohinjec: Semeniška slovenska knjižnica. — Evgen Lah: Črtice o ljubljanskem ljudskem štetju. — L. Pintar: Književne drobtinice. — Dr. Iv. Prijatelj: Dvoje Prešernovih pisem. — Dr. K. Glaser: Bibliografija slovenska. — L. Pintar: Iz pozabljenih rokopisov.

Slovenska Šolska Matica je izdala v začetku pretečenega meseca društvene publikacije za pretečeno leto in sicer: 1. Pedagoški letopis. II. zvezek. 1903. Uredila H. Schreiner in V. Bežek. — 2. Realna knjižnica. I. del: Zgodovinska učna snov za ljudske šole. — 2. snopič. — 3. Učne slike k ljudskošolskim berilom. I. del: Učne slike k berilom v Začetnici in v Abecednikih. Uredila H. Schreiner in V. Bežek. — O teh knjigah, ki kažejo lep napredek Šolske Matice, izpogovorimo v prihodnji številki. —It.

Ivan Cankar: Ob zori. Ljubljana 1903. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Naš najplodovitejši novelist je zbral nov šopek dvanajstih svojih novel in novelet, ki so bile natisnjene v „Životu“ in „Ljub. Zvonu“, ter je dodal tudi nekaj novih črtic. Slikar M. Jama je narisal naslovni list in več okraskov. O krasni knjigi duhovitega pisatelja in mojstrstilista prinesemo oceno prihodnjič. R. V.

Človek in pol. Roman. Spisal Ivo Šorli. Založil L. Schwentner. Tiskal R. Šeber v Postojni. Naslovni list je narisal slikar Iv. Vavpotič. Zdrav sad zdravega debela. Roman brez neslanega modrovanja in prisiljenega poetastrjenja, brez talmi-psihologičenja ter brez patoloških spak: vse čvrsto, jedro, krepko, naravno, odkritosrčno in pisano z vervo, s prepričanjem in veseljem. Nikak visok ali globok umotvor, toda pošteno delo poštenjaka-pisatelja, ki ima svež pripoveden talent in neokuženo fantazijo, zdrave misli in spretno pero. „Človek in pol“ pomeni v belokrajiniščini posebno lepega in

zdravega, jedrega in zastavnega človeka, vzoritega moža po telesu in duši. Torej nikakor „nadčloveka“, nego le „einen ganzen Kerl.“ Tak „človek in pol“ je Šorlijev junak romana — dr. Sever. Velik, močan, zdrav, možko lep ter blag, plemenit, tankočuten in brezobziren sovražnik fraze, laži in hinavstva. Resnica in poštenost sta mu nad vse. Zato je sam vedno odkritosrčen, iskren, s srcem na jeziku. Svojih misli ne prikriva nikdar in svojih nazorov ne taji za nobeno ceno. Seveda mu je zategadelj težko živeti v modernem milieuu licemerstva, svetohlinstva in lažnjive fraze. Vsak hip se zadene ob „bon-ton“, ob banalno „spodobnost“; osamljen je preslab v boju proti trivialitetam in komedijantstvu. Zato si daje duška v perečem sarkazmu in neizprosno ironiziranju. Navidezno je torej oduren, nesimpatičen, celó surov, v resnici pa fanatičen idealist. Njegovo delovanje je zgolj podiranje in izpodkopavanje; njegova življenjska naloga v dobi romana le negativna. V ozkem svojem krogu — v Trstu — igra dr. Sever ulogo Herkula, ki snaži Avgijev hlev. Neokusno in težavno delo; toda na poslednji strani odpira pisatelj perspektivo v bodočnost pozitivnega dela. Šorli je med mlajšimi pisatelji naglo zavzel ugledno mesto. Spisal je za „Ljubljanski Zvon“ in za „Slovenko“ več temperamentnih novelet, za „Slovana“ novelo „Hic Rhodus!“ in Schwentnerju svoj prvi roman „Človek in pol“. V vseh svojih spisih se odlikuje Šorli z globoko čuvstvom, lahkim slogom in finimi opisi narave. Njegova karakterizacija oseb je vedno spretna, plastična. Vedno pa zastopa kako posebno idejo, ki jo izkuša vsestransko temeljito obdelati. Šorliju ni glavno pripovedovanje in slikanje zanimivih dogodkov; navaden povestničar zabavnih tendenc noče biti. Vselej se bori za svoje nazore, katerim je živahen in duhovit odvetnik-umetnik. V svojem romanu se je skoraj nevedé postavil proti idejam, ki so dobili izraza v sloviti noveli Vere: „Eine für Viele“. Vera zastopa načelo, da sta moški in ženska enakopravna tudi v pravem oziru ter da more nevesta, ki hoče postati resnično in trajnosrečna žena, prav tako zahtevati popolne telesne nedolžnosti svojega ženina, kakor jo zahteva ženin od svoje neveste. Šorli pa dokazuje, da rodi moška čistost pred zakonom včasih kasneje najslabše posledice, dočim so včasih nekdanji lahkoživci, očistivši se v blatu življenja vseh nevarnosti nenravnosti, kasneje najvzornejši soprogi. Adonski Plesich, prisilnoasketični hinavec in jeguljastogladki puhloglavec, ter dr. Sever sta v romanu kontrasta, boreča se za blago, a naivno, pravkar iz inštituta došlo Kornelijo. Kornelija goji nazore „Vere“, zato ostavi grčavega, brutalnoiskrenega ženina dr. Severja ter se poroči z lepim, a plitkim in breznačajnim „Lojzkom“ — Plesichem. V zakonu pa se prelevi „Lojzek“ v Don Juana, pijanca in končno zločinskega sleparja. Egoistični Kornelijin brat, trgovec Julij, ga je iz špekulativnosti speljal na opolzla tla; a Plesich ne pozna, ko začne živeti, nobene mere, zabrede preko glave v blato ter pogine v mornarski beznici. V prepad je potegnil seboj malone tudi Kornelijo, no, rešita jo brat profesor, Viktor in pa — dr. Sever, njen drugi soprog... Nikakor ne trdi Šorli, da so „Lojzki“ sčasoma vsi Plesichi, ali da postanejo vsi Severji soprogi vzorniki; pač pa je obdelal svoj slučaj velespretno in dokaj verjetno. Ves roman bi se bil mogel resnično vršiti, kakor je prav možno, da je vzel Šorli Severja in Plesicha iz realnega življenja. Življenje opazuje pisatelj ostro in natančno, zato se mu prizori iz našega narodnega in društvenega gibanja skoraj brezizjemno posrečajo. Tako je roman „Človek in pol“ res zanimivo čtivo, polno srca in duha ter lepot. Žal, da je korektura tiska slaba, da so ločila površno in nedostatno rabljena ter da je v jezikovnem — zlasti grammatikalnem! — oziru marsikje še treba skrbne pile. Vvod je

docela odveč in brez zveze z romanom. Naslovna risarija je preobložena, nemirna, tudi ne povsem izvirna in primerna! Vendar bo svoj reklamski namen vršila tem bolje. Roman „Človek in pol“ je vsekakor lepa pridobitev v našem modernem slovstvu; zato smo ga odkritosrčno veselili. Fr. K—ec.

Dr. K. Hinterlechner: I. O nekaterih tujih hribinah iz nefelinovega tefrita kunčičiški gore pri Pardubicah na Češkem. (Separatni odtisk iz „Věstnika kral. česke družbe znanosti v Pragi“ 1902.) V Pragi 1902. Založništvo „Královské české společnosti Náuk“. — II. O petrografičnih svojstvih nekaterih hribin iz zapadnočeškega krambrija in iz sosednjega ozemlja. (Separatni odtisk iz „Věstnika kral. česke družbe znanosti v Pragi“ 1902.) V Pragi 1903. V komisiji pri Fr. Rivnaču. Mladi slovenski geolog na Dunaju dr. Hinterlechner je izdal že več geoloških in petrografskih razprav v nemškem jeziku in sicer v založništvu c. kr. državnega geološkega zavoda na Dunaju. Te dve slovenski razpravi pa je izdala kral. česka družba znanosti v Pragi kot samostojna odtiska svojega „Věstnika“. Slovenski znanstveniki naj bi se poslej večkrat zatekali k družbi znanosti s svojimi strokovnimi razpravami, za katere v naših listih in književnih društvih ne najdejo primernege mesta. Naše naravoslovce pa opozarjamo na ti dve razpravi. Naš rojak uživa že danes renomé odličnega strokovnjaka-učenjaka, ki pa ima pred drugimi še to prednost, da svoje luči ne skriva pod — mernik . . . Mož umé svojo stroko in svoje znanje podaja tudi drugim. Vivant sequentes!

R.

Tugomir Alaupović: Probrane pjesme. Zabavna knjižnica Matice hrvatske. Svez. 266—267. U Zagrebu 1902. I K. — Na tej zbirki pesmi čutimo prav zavestno, da je hrvatski jezik sam ob sebi prikladen za epsko poezijo; lirska misel, lirska cvetka se presadi pod ritmiško enakomernostjo tega jezika nehote na širono polje epike. Udarjaj na tipke na katerikoli strani knjige, lirske motive zasliši tvoje uho, izvršitev pa je epska — mikavna protipravilnost! Patetične so vse pesmi, kar jih imamo v knjigi, visokodoneči glasovi odmevajo iz njih, z lahkim elegičnim spremstvom. Vse je tu ali visoko ali globoko; kar je lirike, ta ni — z redkimi izjemami — srčno nežna, in epika je junaška! Poglaviten je zanos; stalna spremljevalka vsake misli, vsake kretnje pa je plemenitost. Vse kakor nalašč za deklamacijo! Zlasti še, ker razvija pesnik v svojem jeziku vse razkošje, kar mu ga je danega, za naš okus celó preveč. V vsaki pesmi zastopa pesnik kako višjo idejo, ne neposredno — to bi ne bilo prav — ampak vceplja jo na kakem živem dogodljaju ali prizoru iz življenja, včasih celó malenkostnem (n. pr. „prvi snijeg“). Tak pesnik je posebno pripraven za prigodnice; in res obseza zbirka precej takih pesmi.* — Najubranejše in najrajše poje pesniku domoljubna struna; iz nje ne doni tožba in obup ali pa resignacija, kakor se to rado godi pri Slovencih, ampak njegov program je:

„Zato, bračo, što imate srce,
vedro čelo, a desnice čile:
oko rodne kupite se vatre,
Slavenkinje bratimite vile.“

Snov, že dovolj izpeto, obdaja pesnik s tako rožnatim cvetličjem, da še učinkuje kot nova; n. pr. v prelepem ciklu „Tudjinke“. — Tudi kar sploh pretresa človeško srce, pa le kaj velikega, navdušuje pesnika; ali v tugi in radosti podinca daje često višjo vrednost njena odvisnost od domo-

* N. pr. „Biskupu Strossmayeru“, ki pa šefe proti koncu postaja ognjevitejša. Najboljša izmed teh se mi zdi „Uz otvorenje franjevačkoga gimnazija u Visokom“.

ljubnih ozirov; krasni taki pesmi sta „Sudjeno je“ in „Kordovski stražar“. — Te dve pesmi in pa izmed splošno človeških „Materine suze“ se mi zde najlepše v knjigi. Pri nekaterih pa stopajo zgoraj navedeni splošni znaki — posebno patos — preveč v ospredje in te sezajo manj v srce.

Dr. Jos. Tominšek.

„Djevojački sviet.“ Izbrane pripovedi čeških spisateljica. S češkoga preveo i uvodom o kulturnom radu češke obrazovane žene popratilo Stjepan Radić. Izdala „Matica hrvatska“. Posebna zasluga „Hrvatske Matice“ je, da seznanja svoje čitatelje tudi z dobrimi prevodi najboljših slovanskih in tujejezičnih del. Knjiga „Dekliški svet“ (X. knjiga „Slavenske knjižnice“) prinaša lepo zbirko črtic in novel iz peresa najznamenitejših čeških pisateljic. Največje vrednosti — tudi za Slovence in zlasti Slovenke — pa je obširni vvod Stjepana Radića, ki podaja jasno sliko o tem, kar je storila doslej češka žena za češko in za obče slovansko kulturo, kako je delovala zlasti književno z največjimi uspehi na to, da zbliža inteligenco z narodom, da sklene priprosti narod zvezo z gospódo. V najobilnejši meri se je to posrečilo „zvezdam predhodnicam češkega naroda“: Boženi Nemcovi, pesnikinji naroda, katere „Babica“ je prevedena malodane na vse svetovne jezike, in Karolini Světli, ki je prodrila s svojim duhom gotovo najgloblje v selske kočice ter našla v njih najzanimivejšo individualnost, dramatično in sposobno, da se vvede v češki roman. Gotovo bi bili Nemcova in Světla ženi svetovnega slovesa, ako bi ne imela njuna dela tako izključno češkega in slovanskega značaja i po obliki i po snovi. Le Čeh ali vsaj Slovan more ta dela docela razumeti in prav ceniti. Danes je nedvomno najpopularnejša češka pesnikinja Eliška Krásnohorská-Pechova, urednica „Ženskih listov“, ki je napisala mnogo krasnih povesti v vezani in nevezani besedi, dram, mladinskih spisov in librett ter tudi prevela več drugojezičnih pesniških del. Najboljša pisateljica za žensko mladino je Sofija Podlipska, ki je spisala tudi celo vrsto zgodovinskih romanov in socialnih novel. Njej se pridružujeta tudi sestri Vilma in Bogoslava Sokolova, katerih dela so polna otroške poezije in bujne domišljivosti. Slovencem najbližja je Gabrijele Preissova, ker zajema svoje snovi iz življenja koroških Slovencev in Slovakov. Poleg tega se je Preissova z velikim uspehom posvetila tudi dramí. Njeni dramski deli „Gospodarjeva sužinja“ in „Pastrka“, ki je prva češka drama realistične smeri, sta stalno na repertoarju češkega narodnega gledališča. Tudi Božena Kunětická stoji v prvi vrsti češkega ženskega sveta. Mnogo slave si je pridobila s svojimi dramami in veseloigrami. Predvsem pa je Kunětická mati, prava, dobra mati, ki se klanja materinski pravici brez razlike, ali je žena poročena ali ne. Pisateljica, realista izvrstnega humora, je naprednega mišljenja in strogo narodna; vse, kar je napisala, nosi neizbrisni pečat velike češke narodne borbe za ideale prosvete in svobode. V spisih Vlaste Pittnerove se zrcali iskrena ljubezen do ljudstva in globok smisel za prirodne krasote. Pittnerova svojih junakov ne idealizuje, a medtem ko kaže s prstom na njih slabe lastnosti, ji oko solzi in krvavi srce. Med najznamenitnejše češke pisateljice spada tudi Ružena Svobodová, žena priznane češkega pisatelja Ksavera Svobode. Svobodova zlasti verno prikazuje ženske značaje ter je proučila tudi najskritejše kotičke ženskega srca. Tereza Novakova spada med one odločne, neumorne, visoko naobražene češke žene, ki s svojim privatnim življenjem in z vsem svojim javnim delovanjem bleste kot sijajen vzgled razvite narodne zavesti in žive obiteljske dobrote. Tudi Ružena Jesenská in Irma Geisslová sta nadarjeni, odlični češki pisateljici, katerima se

pridružuje še Pavla Maternová, ki je obogatela češko slovstvo tudi z dovršenimi prevodi iz poljščine.

Črtice in novele, ki jih prinaša knjiga „Dekliški svet“, so sledeče: Zar znamo samo plesati? Bogoslava Sokolová. — Nadjena i dovedena. Vlasta Pittnerová. — Ljubav. Vilma Sokolová. — Arkivarica. Jelisava Krásnohorská. — Radi savršene toilette. Gabrijela Preissová. — Stari stražar. Božena Kunětická. — Češki otok pod njemačkim valovima. Vilma Sokolová. Prvi uspjesi. Svatopluk Čech. — Ulovljena zraka. Gabrijela Preissova. — Na veljačkom suncu. Sofija Podlipska. — Vsa ta literarna dela pričajo, da Stjepan Radić v svojem vvodu ni pretiraval, češ, da ima češki narod jako nadarjene, visoko naobražene pisateljice, s katerimi nastopi lahko s ponosom nele pred brati Hrvati, marveč tudi pred tujci. Ali bi ne mogla izdati enake knjige tudi naša „Matica“? M.

Kazimir Przerwa Tetmajer. Poljaki se ponašajo z bogatim in krasnim slovstvom svetovnega ugleda. Lenartowicz, Mickiewicz, Kraszinski, Asnyk, Prus, Sienkiewicz, Orzeszkova, Konopnicka i. dr. so duševni velikani, ki se jim divijo ne le slovanski, marveč tudi tujejezični narodi. Eno najodličnejših mest poljske moderne zavzema Kazimir Tetmajer, ki združuje v sebi neprecenljivo bogastvo lirike Adama Asnyka in pripovedovalno spretnost po vsemu svetu znanega Sienkiewicza. Poleg M. Konopnicke je Tetmajer nedvomno največji poljski lirik sedanjega časa, kateri skrbno analizira svoja čustva in misli, svoje razmerje k svetu, svoje dvome in občutja; pri vsem tem pa vendar ni egoteist. Tetmajer je strasten prijatelj prirode, ki mu razkriva vedno nove vire, iz nje crpa njegova bujna domišljija vedno nove sujete, v njej se oživlja in krepi. Iz njegovih pesmi diha pristno poljsko ter zdravo življenje. Velika zakladnica njegovih poezij je tudi antikna doba in nje junaki, ki so živeli lepote, umetnosti in ljubezni. Tetmajer je pesnik rahlo čuteče duše, njegove pesmi so polne bajne, očarujoče krasote ter prave poezije. Tudi kot pripovednik stoji Tetmajer na višini modernega poljskega slovstva. Napisal je lepo vrsto novel psihološkorealistične in dramatično živahne vsebine ter finih črtic, ki bi se lahko imenovala poezije v prozi. Največjo slavo pa si je pridobil pisatelj, ki šteje danes nekaj nad 30 let, s svojim obsežnim romanom „Angel smrti“, ki je izšel tudi že v nemškem jeziku. Tu se je pokazal Tetmajer pravega genialnega mojstra. Kritiki so omenjali, da spominja roman nekoliko na Sienkiewicza, pozabili so pa pripomniti, da je Sienkiewicz predvsem epik, dočim je obdržal Tetmajer tudi kot romanopisec svojo liriško osebnost ter je njegovo pripovedovanje gosto prepleteno s pesnikovo individualiteto. V svojih glavnih potezah je roman lirsko delo, polno najfinejše psihologije, a je tudi bogato epizod pravega epičnega značaja, ki so vse v tesni zvezi z glavnim dejanjem. Tetmajer slika v njem tudi živahno, zanimivo in verno vse slabe in dobre strani poljske družbe ter je ustvaril v svojem romanu celo vrsto zanimivih, jasno očitanih, tipičnih značajev. Predvsem pa je „Angel smrti“ pretresujoča tragedija visokonadarjenega, oboževanega umetnika, kiparja Rdzawicza, katerega pogubi strašna ljubezen, neuteljavno hrepenenje po nevredni ženski M. Tyzwicki, ki se je igrala z njim, a ga potem lahkomišelnost ostavila. Niti nedolžno, lepo in srčno preblogo dekle, ki je pripravljeno žrtvovati mu vse, ga ne more rešiti teh žgočih vezi. Prav ko meni, da je zopet svoboden, ozdravljen ter razbije zadnji spomin na nesrečne čase, svoj divni kip „Angel smrti“, tedaj zblazni. Vse delo je prepojeno s pristno poezijo. Tetmajer zavzema med modernimi poljskimi beletristi eno prvih mest, zato bi želeli, da dobimo dober prevod njegovih glavnih del!

Evgenij Lvovič Markov. Dne 30. marca t. l. je umrl v Voronežu v 68. letu znani ruski pisatelj Evgenij Markov,

ki je deloval dolgo vrsto let marljivo ter uspešno na polju ruskega slovstva. Pisal je romane in povesti, kritične ter publicistične sestavke. V vseh svojih delih se kaže Markov individualista svojih nazorov, svoja svetovnega nazoriranja. Rodil se je Markov l. 1835 v kurskej guberniji kot sin stare plemske rodovine. Študiral je filozofijo ter je bil spočetka učitelj, pozneje nadzornik in ravnatelj. Baval se je mnogo s pedagogiko; napisal je veliko število razprav v „Ruskem Vjestniku“, „Otečestvenih Zapiskah“ in v „Žurnalje Ministerstva Narodnago Prosvješčenija“. Leposlovno pa je začel delovati leta 1872. Najbolj znana njegova dela so romana „Črnozemska morja“, „Breg morja“, avtobiografski spomini „Gospodiči“, potopisi „Rusija v srednji Aziji“ i. dr. Veliko pozornost je vzbudilo l. 1885 njegovo delo „Sofisti XIX. veka“, v katerem je razkrival temne strani sočasnih odvetnikov. Markov je bil stalen sodelavec prvih ruskih listov ter je napisal tudi temeljite študije o Turgenjevu, Nekrasovu, Ostrovskem, Dostojevskem, Tolstem, o Zoli in Daudetu. Bil je tudi urednik kritičnega dela lista „Ruskaja Rječ“. Markov je bil tudi eden glavnih osnovevalcev učiteljskega in realnega učilišča v Kursku. V vseh svojih delih je bil Evgenij L. Markov vedno goreč zaščitnik in branitelj resnice, pravice in idealizma.

Nikolaj Mihajlovič Jazikov. Dne 4. marca so praznovali v Simbirsku slavnostno stoletnico rojstva N. M. Jazikova, velenadarjenega prijatelja Puškinovega, poeta „Puškinske dobe“, ki je vzbudil s svojimi prelepimi, plastičnimi verzi svoj čas splošno zanimanje. Gogolj je dejal o njem, da vlada svoj jezik, kakor Arabec divjega konja in se zdi, kakor da se ponaša s to močjo. Jazikove pesmi so dosegle za življenja avtorjevega tri izdaje, kar gotovo ni malo. Prve njegove pesmi so polne temperamenta, pozneje pa se je lotila pesnika neka melanholija, da, celo apatija, kar se zrcali tudi v drugi perijodi njegovega pesnikovanja. Jazikov je umrl l. 1846., ne da bi bil dovršil to, česar se je mogel od njega nadejati ruski narod.

M. M. Manasejna. Koncem marca je umrla v Peterburgu ena najslavnejših ruskih žensk, pisateljica in zdravnica Marija Mihajlovna Manasejna, katere strogo znanstvene razprave zavzemajo v medicini odlično mesto. Glavna njena dela, ki so vsa visokoznanstvena raziskavanja ter pričajo o zares izrednem duhu in o veliki učenosti avtorice, so sledeča: „O nenormalnem delovanju možgan sedanjega kulturnega človeka“, „Psihologija in fiziologija možgan“, „O utrujenosti“, — „Spanje, tretjina človeškega življenja, ali fiziologija, patologija, higijena in psihologija spanja“, — „Temelji odgoje od prvih let življenja do popolne dovršitve vseučiliščne naobrazbe“, — „O estetičnem vprašanju človeka“ itd. Poleg tega je imela Manasejna v Peterburgu celo vrsto popularnoznanstvenih predavanj, katerih se je ljudstvo vseh slojev vedno rado udeleževalo. Tudi je bila ta velika učenjalkinja večča mnogih jezikov ter je prevela več tujejezičnih znanstvenih del na ruski jezik. Manasejna je bila hči Rusom dobroznanega arheologa akademika Korkunova ter žena nedavno umrlega profesorja V. A. Manasejna. Umrla je v 60. letu svoje starosti.

Valentina Dmitrijevna. Novejše rusko slovstvo se ponaša tudi z lepim številom nadarjenih ter že v inozemstvu priznanih in visoko čislanih pisateljic. Eno prvih mest zavzema gotovo Valentina Dmitrijevna, hčerka priprostega in ubožnega kmeta. Že v najnežnejših dekliških letih je bila vaška učiteljica, a si je pridobila pozneje — živeča še v najbednejših razmerah — tudi višje študije. Valentina Dmitrijevna je vzbudila pozornost najprej s črticami, vernimi sličicami iz življenja, polnimi globokega, uprav materinskega čustva. Dasi

sama rojena kmetica, vendar ne povišuje in odlikuje pisateljica nižjih slojev ter njih kreposti, kakor tudi ne zakriva njih napak in slabosti. Črtice, novele in romani Dmitrijevne so srečno izbrane slike, kakoršne najdemo v resnici v življenju na kmetih ali po mestih. Te slike so navadno priproste, a prav v tej priprostosti je njih velika življenjska moč. Predvsem pa so dela Dmitrijevne bogata globokega čustva ter neomajne vere v boljšo bodočnost: „Borimo se, živimo, na grobovih padlih se rojevajo novi, močnejši!“ A vendar pisateljica ni optimistka, ki gleda svet skozi barvano steklo: „Vsakdo, ki se bori, pripravlja mrvico za boljšo bodočnost človeštva.“ Dmitrijevna je energična, treznomisleča ženska, ki veruje in zaupa v svojo moč, dasi tudi včasih obupuje, češ, da ne prinašajo njena dela svetu nikake koristi. Sedaj piše Valentina Dmitrijevna roman, v katerem hoče očrtati trhljost višjih slojev. M.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Koncerti „Glasbene Matice“. Dne 22., 23. in 24. aprila je imela „Glasbena Matica“ koncert, na katerem je izvajala s svojim mešanim zborom in z vojaško, s civilnimi godci pomnoženo godbo oratorij p. Hartmanna pl. An der Lan-Hochbrunna „Sv. Frančišek“. Oratorij obsega tri velike moške zборе in tri mešane zборе, 11 točk za sopran-solo, 7 točk za tenor-solo, kratek alt-solo, takisto kratek bas-solo dva dvospeva alta in basa ter en čvetospev. Večjo večino oratorija so torej izvrševali solisti in orkester. Dočim Hartmann, tirolski pater aristokrat, s svojim velikim delom na Dunaju, v Monakovem in Rimu ni dosegel posebnega uspeha, je slavil v Ljubljani — kakor že poprej v Peterburgu — pravcat triumf. Trikrat zaporedoma je napolnil njegov oratorij stolno (dvakrat) in nunsko (enkrat) cerkev ter vzbudil nena-

vadno zanimanje med najširšimi slogi slovenskega naroda, ki je prihitel v Ljubljano tudi iz sosednjih dežel. Pevska zbor „Gl. M.“ sta imela torej to pot priliko, pred najmnogobrojnejšimi zastopniki naroda dokumentirati svojo vzorno izvežbanost v umetnem petju. In brez ovinka trdimo, da je sad teh koncertov najčastnejši za „Glasbena Matica“, dočim je napravila impozantna skladba sama na nas docela cerkven vtisk. Strinjamo se torej docela s kritiko profesorja Hanslicka, ki je pisal o priliki izvajanja tega oratorija na Dunaju: „Im Ganzen ein würdiges, sympathisches Werk, weniger fürs Konzert, wie für die Kirche geschaffen, weniger für den Musiker als für den Frommen“. Najgloblji vtisk so zapustili v nas moški zbori; gospodje so peli rafinirano poantirano in s krasnim občutjem. Zlasti psalm „Laudetur meus Dominus“, spremljan s harpo in pianissimo z godali, je napravil umetniški užitek. Ženski zbor je pel prav dobro, dasi ni imel posebno hvaležne uloge. Orkester 27. (ves) in 97. pešpolka (16 mož) ter 24 civilnih goslačev je vršil svojo veliko in težko nalogo v obče znamenito, fino niansirano ter dokaj precizno. Le trobila so nastavljala sémintjā nezanesljivo, čemur se pa spričo ad hoc sestavljenih godcev ni možno izogniti. Solisti so bili, žal, sami tujci, a bili so — izimši alt — prav srečno izbrani umetniki. Gospa Henrijeta Kury, koncertna pevka z Dunaja, ima velesimpatičen, poln in blesteč sopran, izvrstno šolo in fino muzikalno predavanje. Njena uloga pripovedovanja je važna, vseskozi recitatorna. Izvedla jo je dovršeno in žela mnogo priznanja. Posebno se je odlikoval zagrebški tenorist g. Ernest vitez Cammarotta. Njegov mili, krasni, in izvrstni laški šoli izvežbani glas je napravil najlepši vtisk. Presimpatično doneči tenor in muzikalno mojstrsko predavanje Cammarottovo je vsakikrat elektriziralo hvaležne poslušalce, da so mu frenetično ploskali. Manj hvaležno ulogo je imel basist g. Stejskal, ki je s svojim krasnim, ne prenizkim glasom prodril najlepše v zaključnem samospěvu „Franciscus pauper et humilis“. Pri vseh teh koncertih je dirigiral gospod skladatelj sam. Njegovo diriganje je izredno temperamentno in energično, za gledalce gotovo tudi zanimivo. Gospod Hubad je v teh dneh iznova dokazal svojo veliko sposobnost in vzorno vztrajnost. „Glasbena Matica“ pa si je vložila v svojo spominsko knjigo nov list umetniške zmage in slave. Sposobna je, izvajati najtežje skladbe ter zavzema sedaj gotovo jedno prvih mest med najodličnejšimi pevskimi društvi države. K.

Vela Nigrinova. Heroina kraljevega gledališča v Belemgradu je že enainvajset let naša rojakinja, ljubljanska Slovenka, gospodičina Vela Nigrinova. Svojo gledališko karijero je začela v Ljubljani na slovenskem odru v stari čitalnici ter se učila gledališke umetnosti pri „Dramatičnem društvu“ pod Stöcklom in Odijevo, pokojnima slovenskima umetnikoma. V Belemgradu deluje kot prva igralka v največjih ulogah kot heroina, pred vsem tragedka. Od začetka doslej so srbski listi polni priznanja o veliki njeni umetnosti. Tudi Hrvatje jo čislajo kot jedno prvih jugoslovanskih umetnic, saj je gostovala v Zagrebu z najsijajnejšimi uspehi. Vela Nigrinova je gostovala tudi v Pragi, Novem Sadu, Zemunu in v notranji Srbiji. Te dni je gostovala zopet v Pragi na „Narodnem divadlu“ s krasnimi umetniškimi zmagami ter je Pražane zase uprav navdušila. Igrala je sledeče uloge: „Madame Sans Gêne“, „Damo s kamelijami“, „Monno Vanno“ in „Magdo“ („Dom“). Praški listi so prinesli o umetnosti naše rojakinje najlaskavejše ocene; „Zlata Praha“ je

P. HARTMANN.

imela v številki 25 tudi njeno sliko. Pravično pa bi bilo, ako bi pri tej priliki ne zatajevali njenega slovenskega rodu, kajti njena v Ljubljani živeča obitelj je slovenska ter so tudi njeni bratje in sestre (med njimi tudi dve bivši slovenski igralki: Matilda in Gizela) pristni Slovenci in Slovenke! Slovenci imajo malo velikih umetnikov in umetnic, a z Navalom-Pogačnikom, Franjo Vrhunčevo, Ign. Borštnikom in Velo Nigrinovo se moremo vendarle častno pokazati poleg večjih bratskih narodov!

Matija Ban. Skoraj pozabljen od današnjega naraščaja, je umrl 14. marca v Belemgradu 85 letni srbski književnik, dramatski pisatelj in pesnik Matija Ban, ki je pisateljaval v italijanskem, srbskem in francoskem jeziku. V 21. letu je ostavil Ban svoj rojstni kraj Dubrovnik in šel v Carigrad; pozneje je postal profesor italijanske literature v grškem kolegiju na otoku Kalhis. L. 1844 se je odrekel profesuri in prišel v Belgrad. Prevrat v Srbiji l. 1858, ki je vrgel Karagjorgjeviće in dovedel na srbski prestol Obrenoviće, je bil vzrok, da ni postal Ban srbski konzul v Parizu. Ban je izdal tudi mnogo političnih brošur ter se je vedno pogumno potezal za pravice svojega naroda. Napisal je tudi 14 dram, katerih predmet je vedno vzet iz srbske ali slovanske zgodovine. Nekatere se igrajo še danes včasih v narodnem gledališču v Belemgradu. Dasi je napisal okoli 50.000 stihov, vendar se niti sam ni smatral pesnikom, kakor tudi njegove drame nimajo višje književne vrednosti. Kot žurnalist, politik in duševni voditelj naroda pa ostane Ban med Srbi še dolgo nezpozaben.

„Sneg“. St. Przybyszewski se je posvetil v zadnjem času popolnoma dramatični umetnosti. Zadnje njegovo delo je drama „Sneg“, ki jo je predstavljala prvokrat poljska družba Boleslavskega v Peterburgu. Kritika meni, da je „Sneg“ najboljši umotvor Przybyszewskega, dasi pravzaprav ni drama, marveč simfoničen poem. Przybyszewskemu očitajo, da ne očrta dovolj krepko in jasno značajev svojih junakov ter da ignorira docela takoimenovane zunanosti in ga zanima izključno le duša. Da pa more pokazati z uspehom na odru samo dušo, se zateka k — simbolu. Realni sujet drame „Sneg“ je sledeči: Umetnik Tadej se seznanja z Evo, ki si pridobi nad njim silno oblast. Z ljubeznijo do Eve je v Tadeju nerazdružno bolešno hrepenenje po nečem novem, po še neznanem svetu; in šele tedaj se osvobodi Tadej teh mučiteljnih čarov, ko se loči od Eve. Našel je v Bronki, Evini dobri prijateljici, tiho srečo. Ko je Tadej od doma, povabi Bronka Evo k sebi, toda Tadej se vrne in snide se z Evo, kar ga silno vznemiri. Bori se s seboj, z Evo, toda zaman. V hiši je tudi Tadejev brat Kazimir, ki vé vse in se trudi, da bi odvrnil bližajočo se nesrečo. A že je zagrmelo. Bronka skoči v vodo, malo prej pa storita Tadej in Eva isto. — To je pravzaprav le okvir drame, ki je prenapolnjena z bujno ter uprav eksotično simboliko Przybyszewskega. Stvarjanje, umetnost, ta velika, mameča muka, to hrepenenje po neznanem, nedosežnem, ki se pojavlja pač vsakokrat, ko hoče umetnik kaj izvesti, vsega tega simbol je Eva. Toda nasprotna tej vzvišeni muki je v umetniku tudi človeška želja po tihem pristanišču, po zemeljski sreči. Tadej je premagal to hrepenenje in je našel srečo pri Bronki. Toda ne za dolgo. Vzburilo se je v njem „hrepenenje po hrepenenju“, nepremagljiva, nevzdržna sila, kateri se je udal po brezuspešnem boju; in vlekla ga je iz tihga pristana v „nova morja“. Przybyszewski je ustvaril sintetično dramo, ki simbolizuje s pomočjo navadnega dogodka v življenju njega razmerje k bistvu življenja in razjasnjuje tako bistvo samo. Njega ne zanimajo realna dejstva, temveč le „mistično morje teme“, po katerem polzimo, kakor na tanki ledeni skorji.

M.

VELA NIGRINOVA.

A. V. Suhovo-Kobylin. Blizu Nice je umrl te dni znani ruski dramatični pisatelj Aleks. Vasiljevič Suhovo-Kobylin. Pokojnik je pripadal vrsti starih, toda ne še pozabljenih ruskih pisateljev. Rojen 1820. l., je dovršil višje študije na moskovskem vseučilišču, a se poprijel kmetijstva in konjereje. Sredi kmetskega življenja je pokojnik v petdesetih letih minulega stoletja napisal znamenito komedijo „Svadba Krečinskago“ in potem celo vrsto dramatičnih umotvorov, ki so proslavili A. V. Suhovo-Kobylina kot izbornega dramatičnega pisatelja ter mu zagotovili odlično mesto v zgodovini ruske književnosti XIX. stoletja. Preteklost Kobylina je bila jako burna. Svoja mladostna leta je prebil deloma v Parizu, odkoder je pripeljal v svojo domovino ljubico Francozinjo Simon, ki sta jo umorila Kobylinova služabnika, a sta se pred sodiščem zadnji dan pred obsodbo zlagala, da sta storila zločin le na povelje svojega gospodarja. Tako je bil premožni Kobylin dolgo vrsto let v preiskovalnem zaporu, ko se je končno dokazala njegova nedolžnost, k čemur so mu morali pripomoči bogati in odlični sorodniki s svojim uplivom in denarjem. V ječi je spoznal bogati aristokrat grozno demoralizacijo tedanjih sodišč, vso nizkost in podkupljivost ruskih uradnikov; v ječi je vzklik in se razvil ta veliki satirični talent. Kobylinove drame „Zadeva“, „Dobri stari časi“, „Tarekinova smrt“ i. dr. so krvava satira in brezobzirna slika tedanjih socialnih razmer v Rusiji. Zato pa stavlja ruska kritika Kobylinova dela v isto vrsto s proizvodi Gogolja in Gribojedova. P. M.

„Svetnik“. Žaloigra v 5 dejanjih, spisal Paul Heyse. Koncem marca so igrali v Hamburgu z velikim uspehom novo dramo Heyseja „Svetnik“, v kateri se bori paganska strastnost s krščansko askezo. „Svetnik“ je v neki jami pri Niceji živeči puščavnik Aulus Numerius. Pri njem se skriva Severus, ki je v ljubosumnosti zabodel Licinija, nečaka cesarja Konstantina. Severus in Licinius sta ljubila Tycho, soprogo prefekta Aeliana. Tycha pa se je udala le Liciniju; zato pa vendarle sledi morilcu ter ga omreži izlahka. Toda tudi puščavniku vdahne silno strast. Značajni „svetnik“ pa noče pasti ter zatorej utopi zapeljivko. Aulus Numerius umre na gmadi. Grehu je utekel z zločinom in mora poginiti.

Ernest Legouvé. 8. marca je umrl v Parizu dramaturg, poet, kritik in pisatelj Ernest Legouvé, tovariš Scribeja, v

starosti 97 let. Od J. 1855. je bil član akademije „nesmrtnikov“. Legouv e je avtor znamenite, ter popularne drame „Adrienne Lecouvreur“. Posebno pa je znan Legouv e kot gore c za-
ščitnik ženske enakopravnosti. L. 1848—49 je imel v „College de France“ celo vrsto predavanj, v katerih je slikal žalostni položaj francoske žene ter povdarjal opetovano, da je delo svoboda, življenje. Ta predavanja so imela velikanski praktičen uspeh v Franciji in tudi drugod. Legouv e je bil znamenit kot bleste c retorik, in je bil zato tudi imenovan učiteljem retorike v „Ecole normale de S evres“. M.

„Novi akordi“.  t 4. Zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo. Urejuje dr. G. Krek.

„Impromptu“ za klavir J. Prochazke je ljubka, otožna in lahka skladba. Prvi del commodo je vsekakor boljši kakor predolgi appassionato z lomljenimi akordi — v obeh rokah enako in brez premembe.

Gerbičeva „Rožmarin“ za ženski zbor in klavir je jako blaglasna, ne pretežka, precej umetna skladba. Srednji stavek „ah, ti si priča“ — do — „le usahni“ je jako lep, izrazovit. Druzovi a harmonizacija narodne „Je pa da vi slanca pala“ z vodilnim glasom v I. basu ne ugaja. V prvem delu je melodija preveč obložena s tenorji, v drugem delu je napev skora tuj.

„ alost“ za mešan zbor je pa dobra, efektivna, škoda, da prenizko postavljena; radi samega zadnjega g v sopranu — (stal bi lahko cis) ni bilo treba za terco prenizko postavljati cele pesmi.

R. Savinova „Predsmrtnica“ za glas in klavir je krasna glasbena cvetka, odlikujo a se po bogati, bujni modulaciji, ki pa ni vsiljiva, ampak se prijetno zliva z enega akorda v drugi. Klavir spremlja samostojno in zelo izrazovito čustva polno in krasno arijo recitativo.

Dr. G. Krek. „Slavnostna predigra“ za orglje je precej efektivna, a malo prekratka, in je le deloma v duhu cerkvene glasbe pisana, najmanj sklep v fff. V. Parmova koračnica „Ne udajmo se“ glasbeno pač ne izraža, česar pod naslovom pričakujemo, a je sicer v prvem delu prav prijetna, škoda, da jej manjka enotnosti; prvi odstavek je v duhu ogrskih narodnih, drugi odstavek pa v dunajskem žanru; trio ni s tema v nikaki zvezi in manj prikupljiv, ritmični tok za solom v basu je neprijetno zadržan. „Mladi vojaki“ bi bolje opravičili gornji naslov.

List ima v prilogi prav lepo in dobro pogojeno sliko skladatelja in vodje „Glasbene matice“ v Ljubljani, gospoda Fr. Gerbi a.

„Novi akordi“.  t 5. Spominski list E. Adamiča je simpatična klavirska točka, ki priča o glasbeni nadarjenosti in napredku skladatelja. „Poslednja no “, uglasbil I. Prochazka za en glas in klavir ne bo povsem zadovoljila. Glas je nepotrebno s pavzami po interpunkciji prevečkrat razkosan. Glasbeni izraz zaostaja za besedilom — manjka stopnjevanja. — Na to besedilo so svoječasno razpisali „Novi akordi“ nagrado, — ki je pa nihče ni dobil; vsekakor bi pa bilo zanimivo za primerjanje priobčiti še eno teh skladb.

„Fugirana predigra“ E. Komela za orglje je prav dobra, kontrapunktisti no zanimiva in efektivna, ne pretežka; motiv je markanten, za fugo prav sposoben. Orgljavec najde malo enako dobrih in pripravnih fug domačih skladateljev.

„Slanica“, moški zbor, uglasbil dr. A. Schwab, je kratka skladba navadne fakture, brez posebnih glasbenih zanimivih detajlov.

„List v album“ za klavir R. Savina je prijetna 18 taktna igra ca.

„V brezupnosti“, za glas in klavir, uglasbil dr. G. Krek, je deklamatori no znamenita, jako izrazovita

skladba, ki seveda tudi ne pogr ea skladatelju priljubljenih secesijskih glasbenih cvetk harmonije in modulacije.

„V gozdu“ za mešan zbor E. Adamiča je preenolika; srednji odstavek je pa lep — prvi in zadnji naveli ata.

„Bolne rože“ za glas in klavir, uglasbil J. Prochazka, bode ugajala, iz nje veje jako prijeten, skoraj naroden ton.

Mešani zbor „Povejte ve planine“, uglasbil dr. G. Krek, je zbog bujne harmonije in živahnega, samostojnega postopanja zadnjih glasov efektivna skladba; — za sopran,  al, v obče prenizka.

Zvezek krasi kot priloga izboren portret skladatelja in učitelja „Glasb. matice“, gosp. Jos. Prochazke.

Antonovi .

„Lujiza“. Uglasben roman. — Gustav Charpentier. Uglasben roman pisan v koncizni, živahno muzikalni prozi, — to je nekaj čisto novega! In vendar je ta opera — smemo li tako imenovati ta uglasbeni roman — na pariški „l'Op ra Comique“, odkar se je pela „Carmen“, dosegla največje uspehe. Opera vobče, po Wagnerju hiperidealizovana, je postala  e anemična. Doslej so bili junaki oper največkrat bogovi, kralji, zgodovinske ter mistične osebe, redkokdaj so bile osebe iz prostega naroda.

Mlada  ivilja Lujiza, delavčeva hči, ljubi Julienu, ki jo snubi, Lujizini stariši pa ga odslov e. Krasen je milieu drugega akta. Sredi med realističnimi cestnimi tipi, med pometai i, starinarji,  ganjarji, mlekaricami in stražniki simboličen element: ponočnjak, stopajo  grešno pot na Montmartre. V tretjem dejanji opeva srečna dvojica svojo ljubezen. V zlatih žarkih leži pred njima Pariz. Dejanje je polno bujne fantazije, pikre ironije, pestre bizarnosti. V četrtem dejanji pride do strastnega razgovora med očetom in hčerjo, ki se vrne v svet, k ljubimcu, ostavivši za seboj starše, ki ne razumejo, da ima vsak individij pravico, neodvisno živeti in uživati srečo.

Godba je živahna: polna krvi in življenja. Iz Charpentier-jeve cestne simfonije odseva patetična, sentimentalna simbolika. Diven je trenotek, ko prihaja oče: v globokem desdurju v dolgih taktih bu i bas, sledi mu izrazit cello. V drugem dejanji se mu je omililo poetično, melanholično ozračje, ki visi nad ulicami; jutranja megla plava v zvokih. Done  takt v šestosminkah nas vvede v družbo  ivilj. Kakor omamljene so deklice od vabe ih glasov serenade. Njih odgovor je ganljiv. Duet zaljubljenecv spočetka tretjega dejanja se spaja v krasno arijo. Nato se za n  oglašati zapeljivi pariški valčki. Mogočno rasto, prehajajo  v misterijozen kaos. To je kakor himna na Pariz. Bizarne koračnice tvorijo vvod k ponočni veselici, ki se stopnjuje z divjo veselostjo. Najviše se je povzpel skladatelj v četrtem dejanji v arijoznem monologu Lujizinega očeta. Ljubka je uspavanka, ki jo peva starec. Nastop med očetom in hčerjo tvori veliko dramatično silo. Zopet odmevajo pariški valčki, bakhanti no, orgiastično naraščajo ter nas trgajo seboj... V instrumentaciji je Champentier mojster dovršene tehnike. F. K—vec.

UMETNOST.

Valvasor in Prešeren. Dva spomenika dobi kmalu naše glavno mesto. Kip najslavnejšega zgodovinarja Kranjske, Valvasorja in kip najodličnejšega pesnika slovenskega, Prešerna, se postavita v okras iz potresnih razvalin tako lepo vzcvetujo ega mesta. Ganglov Valvasor kaže zrelega moža dolgih kodrov, na desno obrnjene glave, v plemiški obleki in z mečem, z valovitim plaščem preko leve rame; desnica je pripovedovalno iztegnjena, levica pa je s knjigo

oprta ob levi bok. Soha stoji na trojnem, piramidno se zožujočem podstavku; na vrhnjem kamnu je priprost napis: Valvazor. Tudi prekrasni Zajčev spomenik pesnika Prešerna je že domalega izgotovljen; le še divnoprelestna vila potrebuje zadnje dovršitve. Neumorni in vzorno vztrajni Zajc je ustvaril Slovencem spomenik Prešerna, ki bo delal čast mojstru, narodu in pesniku.

Kipci slovenskih literatov. Gospod Jernej Bahovec, trgovec s papirjem in umetninami v Ljubljani, je založil več manjših doprskih kipcev slovenskih literatov, ki naj služijo v okras pisalnim mizam ali dekoračnim divanom. Ti kipci predstavljajo Prešerna, Vodnika, Slomška, Josipa Jurčiča, Sim. Jenka, Simona Gregorčiča in Janka Kersnika. Napravljeni so po fotografijah ali znanih slikah. V večjem formatu je izdal sedaj tudi Prešernov doprski kip. Teh kipcev sicer ni možno soditi s stališča umetnosti, vendar delajo prav simpatičen vtisk. Kako si jih je narod želel in kako mu ugajajo, dokazuje dejstvo, da je prva izdaja kipcev docela razprodana ter da je moral izdati založnik novo serijo v večjem formatu. Prešeren je izšel celo že v treh izdajah. Obžalovati je, da se naši domači kiparji ne bavijo s tako majhnimi portretnimi kipci. Drugorodni kiparji dokazujejo, da se more tudi na tem polju ustvariti marsikaj strogo umetniškega in ni treba za to šele velikih dimenzij in naročil. K.

Slike Srečka Magoliča. Sodelavec našega lista, gospod Magolič je razstavil minoli mesec v izložbi L. Schwenterja štiri pokrajinske oljnate slike: „Razvaline celjskega gradu“ (glej reprodukcijo v 4. zvezku „Slovana“), „Partija iz Mestnega loga“, „Idila s Posavja“, „Iz zagrebške okolice“. Skrbna, realistična risba, vestno opazovanje luči, prijetno zbrane barve in poetično občutje odlikujejo vse te pokrajinske slike. S. Magolič ni nikak secesionist najskrajnejše modne smeri, vendar pa pristaš impresionizma v zmerni stopnji. Zato delajo njegove slike vedno simpatičen vtisk, ter prinašajo jugoslovanski listi radi njegova, tudi po vsebini slovenska dela. Bosenska „Nada“ je prinesla v 8. številko lepo reprodukcijo Magoličeve slike po originalu. Tudi „Slovan“ priobči še več njegovih slik iz naše lepe, motivov bogate domovine. K.

Vlaho Bukovac na Dunaju. Začetkom tega leta je razstavil znameniti hrvaški slikar Vlaho Bukovac na Dunaju pri Artinu več svojih najboljših slik, o katerih se je dunajska kritika izrekla jako laskavo. Zlasti Bukovčevi portreti so izzvali največje zanimanje in priznanje ter so občudovali strokovnjaki njegovo tehniko, kolorit in izborno razdelitev luči. Vsi nemški listi so pisali o Bukovčevih slikah objektivno, dasi strogo ter so vsi priznavali, da je Bukovac visokonadarjen slovanski umetnik.

Pavel Osipovič Kovalevskij. Spočetka 80. let je zavzelo rusko slikarstvo vojen nakrat povsem drugo smer. Prej so stavljali slikarji bojno polje v neko mamljivo luč, strelni dim je zakril s svojimi oblaki vse strašne prizore, pok pušk in topov je zaglušil ječanje ranjencev in umirajočih. Vojna je bila nekaj heroičnega, vzvišenega. Toda pojavil se je Vereščagin in pokazal je vojno v vsej njeni grozovitosti. In občinstvo je bilo presenečeno, prenehalo je ljubkovati z vojno, zamislilo se je v nje podrobnosti. — Med najslavitejše in zadnje predstavljalce prejšnjega slikarstva bojov šteje nedvomno koncem februarja umrli Pavel Osipovič Kovalevskij, ki je bil učenec znamenitega B. P. Villevalda, in katerega slike so vzbujale na domačih in inozemskih razstavah tekom 35 let vedno veliko pozornost. S posebno ljubeznijo in skrbnostjo je slikal Kovalevskij zlasti konje na svojih bojnih slikah; posvetil jim je mnogo večjo paznost nego osebam. Veliko zanimanje je vzbudila njegova slika

„Prvi dan bitke pri Lipsiji l. 1813., za katero je bil tudi v tujini častno odlikovan. Tudi slika „Razkopi v okolici Rima“ mu je pridobila lepih nagrad v Parizu, Berlinu in v Rusiji. Poslednje razstavljene slike Kovalevskega so bile ilustracije k romanu Tolstega „Vojna in mir“, ki so krasile eno zadnjih akademiških razstav v Peterburgu. M.

Rusinja Terezija Feodorovna Ries je razstavila v dunajski „Secesiji“ nagroben spomenik. Kiparica je v Moskvi rojena in na Dunaju pri mojstru Edm. Hellmerju do umetniške višine dozorela ruska židinja. Njena glavna dela so: „Čarovnica“, „Lucifer“, „Poljub“, „Smrt“, „Nepremagljivi“ in „Sv. Barbara“. V svojih umotvorih obdeluje navadno miselne probleme z moško močjo in realitiko. Če je Orlik umetnik *zax'žoxžv*, je Feodorovna Ries kraljica čutov. Zamisel njenega najnovejšega dela je genialna, grandiozna, izpeljava smela. Tu ni nobenih svetilnic, bakelj, smrtnih angeljev itd., nekaj čisto novega: umetnica ne izraža bridkega slovesa od zemlje, ampak blaženo združitev duše z Bogom. Ta mistično religiozna misel je izražena v preprostih, a očarujočih formah. Nag mladenič se hrepeneč spenja proti nebu, oblačna roka mu lega na ramena, megleno obličje se mu priklanja, kot bi mu hotelo pritisniti na čelo poljub blaženosti. Kar razumevamo v besedi „blaženost“, vse je izraženo v tem kipu. Kako neprijetna je ta združitev duše z Bogom! Umetnica je pač stala pri tem delu nad vsemi verskimi naziranjmi ter je naravnost črpala iz posode čustev in hrepenenj. Takega plastičnega umotvora še ni videla dunajska secesija. Umetnica se pač naslanja nekoliko na Francoza Rodina in Rusa Antokolskega, dva častivredna vzornika. Fr. K—vec.

TEHNIKA.

Raoul Pictet, rojen l. 1842, fizik v Genevi, ki je znan po svoji iznajdbi, kako je izpremeniti permanentne pline v tekočino, je pred kratkim povodom nekega znanstvenega razpravljanja zelo zanimivo razodel svoje misli o tej svoji iznajdbi. Pictetu se je prvemu posrečilo, potom velikega pritiska in nizke temperature izpremeniti zrak v tekočino. Glavna misel, ki ga je dovela k tej iznajdbi, je bila, ceno dobivati iz zraka kisik, ki je za animalia najvažnejši element. Po Pictetovem načinu dobljeni kisik je tako cenen, da se odpre v bodoče v vsakem mestu centrala za dobivanje kisika, ki se potem potom cevi izpelje v posamezne hiše, kakor sedaj voda, plin ali pa elektrika. Naše gospodinje bodo kaj vesele te naprave, kajti premog v štedilniku, v katerega je napeljana cev s kisikom, gori kot netilo ter proizvaja veliko višjo temperaturo. Vse jedi bodo hitreje in bolje prekuhane in bo mogoče s premogom, ki se rabi sedaj za en mesec, kuriti četr teta. Tudi v pečeh v sobah bode naravnost napeljan kisik. Tu zopet prihranimo na kurjavi, poleg tega pa nam ne bode ogenj v peči jemal potrebne kisika iz zraka v sobi. V dvoranah, kjer se nabira mnogo ljudstva, se kaj hitro izpridi zrak, in pozornost, s katero sledé poslušalci predavanju, se vsled ovirane presnove hitro izgublja. A v bodoče se odpre v pravem času cev, ki napolni vso dvorano s čistim zrakom višin, nakar zopet ožive vsi poslušalci in more predavatelj koncem svojega govora računati na isto pozornost svojih poslušalcev kot v začetku. Lestenci v bodoče sploh odpadejo. Na stropu sobe ali dvorane gori pod motnim steklom luč, katero pomnožuje kisik v toliko, da je po vsej dvorani tako enakomerno razsvetljeno, kakor po dnevi. V bodoče nas tedaj ne bodo motile v oko posamezne svetlobne točke, kakor danes petrolejke, plinovke ali obločnice, temveč se vvede splošno „raztresena“ svetloba, ki ne bode več kvarila

toliko oči, kakor današnja umetna razsvetljava. Toliko dobrega nam je tedaj pričakovati po Pictet-ovih mislih od kisika v bodoče. To je pač le poraba v hiši. Poleg tega se pa uporabi kisik še v večji množini kot danes v tehniki, kakor v plavžih pri izdelovanju kovin, v kmetijski kemiji in drugod.

Pupinov telefon na velike daljave. Govorjenju po telefonu so stavljene, kar se tiče daljave, do katere je mogoče še razločno govoriti, gotove meje. Tako je mogoče telefonirati potom žic, ki so napeljene v zraku, do daljave 1000 kilometrov. Potom kabljev pa do daljave 30 do 40 kilometrov. Žica, po kateri teče valoviti elektriški tok, ki nastane pri telefoničnem govorjenju, stavi temu toku gotov upor, takozvani elektriški upor, ki oslabi prvotni tok. Poleg tega se izgubi mnogo na prvotni sili toka po elektriški kapaciteti vsakega vodila. Vsled te kapacitete nastanejo v žici poleg prvotnega toka sekundarni toki ali pa vkladni toki, ki oslabe prvotni elektriški tok pri dolgi žici tako, da se preko spočetka omenjene daljave ne more več telefonirati.

Doslej se je tej elektriški kapaciteti izogibalo s tem, da so dali žici močnejši prerez. Močnejše žice pa seveda neprimerno podražje vso napravo. Drugo sredstvo proti temu je pa tudi takozvana lastna indukcija dotične žice. Vsak elektriški tok v žici ne povzroča namreč, kakor hitro sam nastane ali poneha, novega drugega toka le v sosedni žici, ampak tudi v isti žici sami. Ti toki se nazivljajo indukcijski toki, in je njih smer ravno nasprotna prvotno imenovanim vkladnim tokom. Ti indukcijski toki uničijo tedaj vkladne toke, vsled česar se uničijo uplivi, ki branijo elektriškemu toku daljšo pot. Ta lastna indukcija žice se doseže s finimi, izoliranimi žicami, ki so navite na vretencih. Take vretence treba vklopiti v gotovih razdaljah, da se kapaciteta vodila zmanjša s pomočjo lastne indukcije.

O tem sredstvu se je sicer že dolgo vedelo, vendar ni bilo mogoče do sedaj ž njim doseči v praksi velikih uspehov. Sedaj je nastopil v Ameriki profesor Pupin, rodом Srb, ki je potom mnogih preizkušenj matematično natančno določil, v kakšni razdalji in po katerih zakonih treba te vretence vklopiti v vodilo, da se uniči elektriška kapaciteta saj deloma.

Poizkusi na podlagi Pupinovih pravil so dokazali pravilnost njegovih raziskavanj in bo sedaj mogoče telefonirati 4krat do 5krat tako daleč kakor do današnjega dne. Omogočeno bo tedaj telefonično govoriti na vsem evropskem kontinentu, ker nista na njem nobena kraja v toliko oddaljena, da bi ju ne zvezal elektriški tok telefona. Najdaljša evropska telefonska proga je sedaj proga iz Berolina v Pariz, ki je 1200 kilometrov dolga in pri kateri se rabi vsled elektriške kapacitete žica, ki je 5 milimetrov, tedaj zelo močna. S tako žico pa bo sedaj po Pupinovem načinu omogočeno govoriti telefonično na daljavo 4800 kilometrov, to je n. pr. iz Gibraltarja v Petrograd.

Ing. J. F.

Novjši Teslovi poizkusi. Izmed veleumov človeških zavzema odlično mesto slavni fizik Nikolaj Tesla. Rodom je Hrvat (rojen 1856. leta v Smiljanu), torej Slovan, za katerega se zanima ves učeni svet in njegove iznajdbe utegnejo tudi nas zanimati. Živi že mnogo časa v Ameriki, v novem praktičnem svetu, kjer ima ugodno polje za svoje velike iznajdbe na elektrotehničnem polju. Že dosedaj je dosegel s svojimi, v prvi vrsti praktičnimi iznajdbami takšne uspehe, da ga primerjajo Američani z Edisonom. — Najprej je zaslovel, ko je s pomočjo elektrotehnik porabil velikanske sile niagarskega vodopada, ki se cenijo na 16 millionov konjskih sil, s tem, da je iznašel izpreminjalni tok. Tesla je obenem s francoskim zdravnikom d'Arconvalom dokazal, da

toki visoke napetosti ne škodujejo človeškemu organizmu, kakor se je sklepalo dotlej iz navadnih poizkusov. Vsled tega se porabljajo dandanes v zdravilstvu za živčne bolezni z velikim vspehom. Takšen tok ne gre namreč skozi živalsko telo, ampak se takorekoč vlije čez celo njegovo površino, tako da so fiziološki učinki lahko znosni. — Tesla je tudi iznašel, da se da s toki visoke napetosti dobivati mnogo ceneje ozon iz kisika, kakor doslej s slabimi toki. Kisik je plin iz molekulov, ki so zopet sestavljeni vsak iz dveh atomov (najmanjših delov). Če se spusti skozi kisik električno iskro, se atomi razdružijo in sestavijo nanovo tako, da sestoji vsak molekul iz treh kisikovih atomov. To daje nov plin: ozon (dišeč plin), ki se od kisika razločuje v tem, da je tretji atom v molekulu prav rahlo spojen z drugima dvema ter tako odcepljiv. Do sedaj je bilo znano klorovo apno, ki tudi rado oddaja kisik ter se porablja za beljenje predmetov. Ker pa to apno predmete preveč izjé, je obenem škodljivo. Ozon bo vsled tega mnogo boljše sredstvo za beljenje. Ozon je porabljiv tudi za desinficiranje vode, ker bakterije okisa in vsled tega umori, za napravljanje jesiha itd. Tudi za najnovejšo epohalno iznajdbo, za brezžični brzojav ima Tesla tolike zasluge, da se ga je že imenovalo „očeta“ brezžičnega brzojava. Da zasluži to ime, vidimo iz dejstva, da se pri tej iznajdbi zaradi tega ni doseglo dolgo posebnih uspehov, ker se ni razpolagalo z dovolj silnimi iskrami. Preslabe iskre dajo električne valove, ki v jakosti tako ponehavajo, da nimajo dovolj moči, ko pridejo do zelo oddaljenega prejmnika, kateremu se brzojavlja. A velikanski toki, katere je iznašel Tesla, so seveda zadostni za največje daljave na zemlji in še več, Tesla misli, da nam bo celo mogoče občevati telegrafično s prebivalci Marsa, seveda če je tudi njim znana tajnost brezžičnega brzojava in če ima sploh ta naš sorodnik nam slična življenjska bitja. A kako proizvaja Tesla tako velikanske toke?

Posrečilo se mu je razkriti, kako se more iz neizcrpne zaklada zemeljske elektrike dobivati velikansko množino te energije. Kajti električne iskre, ki jih izvleče iz zemlje, so neverjetno velike. Človek, ki jih ni navajen, ga vsega omamijo. Napetost toka, ki jih povzroča, se ne da točno določiti, a lahko se reče, da znaša okoli 50.000.000 voltov, med tem ko naše navadne električne svetilke goré pri napetosti 100—150 voltov, t. j. pri 50.000krat manjši. Ta sila mrtve prirode je tolika, da se jo lahko primerja z življenjsko silo žive prirode, to se pravi, da se da ž njo proizvajati takšne kemične spojine, ki so jih do sedaj mogle proizvajati samo živali in rastline vsled svoje življenjske sile. S Teslovimi toki se da namreč dušik, ki je glavni del zraka, pretvarjati v zvezi z zračno vlago v dušikovo kislino in dušikove soli ali — drugače povedano, dušik se mineralizuje. Dušikove spojine so pa za človeka velike važnosti, če pomislimo, da sestoji velik del naše hrane iz njih in največ ga je prav v najbolj redilni rastlinski hrani, kakor je grah, fižol i. dr. Te rastline dobivajo dušik iz zemlje od razpalih mineralij, ki se jih mora z gnojenjem nadomeščati vedno in vedno. Takšna gnojila so bila do sedaj draga in ne splošno dostopna, ker so se proizvajala na drag način. Zrak pa, iz katerega se ta gnojila crpajo naravnost, ne stane nič in je neusahen vir. Seveda bo to odkritje tudi na druge obrti, ki se okoriščajo z dušikovimi spojinami v veliki meri, vplivalo blagodejno.

Če se nadalje pomisli, da Tesla še ni završil vrsto svojih zanimivih poizkusov in da je še v najlepši dobi delavnosti, smemo pač opravičeno pričakovati novih velikanskih uspehov njegovega truda, ki bodo predrugačili ne samo različne panoge obrti, ampak močno preustrojili vse naše javno življenje.

Prof. A. J.

RAZNOTEROSTI.

Gledališka cenzura v Avstriji. Dr. Koerber se je menda iz neštevilnih rekurzov proti odločbam raznih gledaliških cenzorjev prepričal, da je dosedanja manipulacija pri cenzuriranju dramatskih del res že potrebna „reformo“. Doslej so bili dramatični pisatelji in njih dela oziroma vodje gledališč skoraj na milost in nemilost izročeni enemu samemu uradniku. Ta mož pa ni imel navadno niti literarnega čuvstva, niti literarne izobrazbe. Suhoparni jurist brez smisla za umetnost je bil navadno podoben nesrečnežu, ki ima delirium tremens. Trepetal in tresel se je v svoji nervozni vestnosti, da ne prezre ničesar količkaj sumljivega ter je videl mesto rudečih miši ponoči in po dnevi skakati po sebi same nemoralnosti, bogokletnosti, anarhistovske in puntarske ideje. Strah pred visokim šefom, pred ministrstvom in cerkvenimi knezi je bil včasih pri avstrijskih gledaliških cenzorjih tolik, da so prepovedovali igre, ki so se igrale po vsem inozemskem kulturnem svetu, ne da bi se bil dvignil ondi punt proti kronancem, proti cerkvi ali proti šablonski morali. Obziri na cerkve, vere, „lokalne razmere“, „politični položaj“ in še na neštnevilne deželne specialnosti je moral upoštevati cenzor, preden je mogel s trepetajočo roko zapisati svoj „Fiat!“ Dr. Koerber se je torej sedaj svojih nervoznih cenzorjev usmilil ter odredil, da se osnuj pri vsaki deželni osrednji upravi še poseben „cenzurni svet“, ki bode cenzorja podpiral. V tem svetu bodo 3 člani: literarno izobražen upravni uradnik, sodni uradnik ter zastopnik dramatskega stanu (pisatelj-dramatik, gledališki kritik ali — učitelj). Ti

V. I. KOVALEVSKIJ.

člani podajo najprej cenzorju svoje mnenje pismeno, cenzor izroči ta mnenja svojemur šefu, potem se more vršiti skupna seja pod predsedstvom deželnega šefa in končno ima seveda vendarle le šef odločilno besedo. Nato šele se izda gledališču ali avtorju „rešitev“ cenzure. Proti tej odločbi pa je možen rekurz na notranje ministrstvo. To „reformo“ so pozdravili nekateri listi in gledališki strokovnjaki kot velik napredek, drugi pa so jo označili le kot udarec po vodi in kot metanje peska v oči. Mi se pridružujemo zadnjim ter smo že danes prepričani, da ostane tudi naša gledališka cenzura slej ko prej le v roki oficialnega cenzorja in deželnega šefa. Krive so tega posebne „lokalne razmere“ in razni „obziri“, ki pa nimajo z umetnostjo in literaturo prav nikakih zvez. Toda pri nas se itak presoja in obsoja vse le s strankarskega in „verskega“ stališča. Zato tudi deželna osrednja uprava nima vzroka, da bi postopala drugače. Koerberjeva nova reforma bo imela korist za nas le takrat, ako reformiramo poprej tako sami sebe, da homo kot resnični kulturni Evropejci priznavali resni umetnosti in lepi literaturi popolno svobodo in absolutno neodvisnost. Dotlej pa bode mogla ravnati gledališka cenzura z nami kakor z nezrelimi, a pokvarjenimi otročaji, ki se pohujšujejo in zgražajo nad vsem, kar ni glupo vsakdanje in že po vsem svetu šablonsko. K.

Vladimir Ivanovič Kovalevskij. Predsednik vseslovanske razstave v Peterburgu, V. Iv. Kovalevskij je član ministrskega sveta za ruske finance in trgovino. Njegovo delo je bila „Rossija v XIX. vjekje“, ki je na pariški svetovni razstavi l. 1900 zbuvalo zaslužno priznanje vseh, ki so se zanimali za velikanske uspehe ruskega carstva tekem minulega stoletja. Vseslovanska razstava v ruski prestolici ima namen, pokazati uspehe vsega slovanstva v kulturnem, socialnem in gospodarskem oziru ter zblížiti trgovino severnih in južnih Slovanov. Kovalevskij je porok, da se predstavi združeno slovanstvo svetu v vsej svoji moči in slavi. Osrednji odbor slovenski v Ljubljani že marljivo deluje, da bodo tudi Slovenci dostojno zastopani v krogu svojih bogatejših bratov.

Gibanje proti dvoboju. Zadnje čase se je začela po Evropi živahna agitacija proti nesmiselnemu dvoboju, temu ostanku barbarskega srednjega veka. Po časopisih se razpravlja o pravem in krivem pojmu časti ter o zadoščenju za razžaljeno čast. Slučaji so v človeškem življenju, ko človeku današnja justica ne more dati satisfakcije in mu ne more povrniti časti, če mu jo je kdo res oblatil. Da bi pa v takih slučajih mogel dvoboj nadomestiti uradnega sodnika, je čisto nelogično in je torej nesmiselno. Preprosti razum že vidi, da izid takega dvoboja ne pokaže, kateri izmed dvobojujočih se nasprotnikov ima prav, nego izid dvoboja samo pokaže, kateri izmed njiju je spretnejši, izurjenjši, močnejši v dvobojni umetnosti ali pa tudi, kateri izmed njiju je imel več sreče. Dvoboj temelji na neumni srednjevečni prazni veri, češ, da Bog pri dvoboju odloči, kdo ima prav („Gottesurteile!“). Dvoboj torej izvira iz jalovih predsodkov in zatore je naravno, da se mora prej ali slej umakniti pred kritičnim duhom današnjega časa. V vseh evropskih državah je dvoboj prepovedan v kazenskem zakoniku — za civiliste. Najdalje pa se je obdržal pri vojaštvu, kjer je v nekaterih državah celo obligaten za razžaljenje časti. A tudi pri vojaštvu je v nekaterih državah že prepovedan, n. pr. na Angleškem. Okrožnica avstr. vojnega ministra priča, da se avstrijski vojaški krogi najtrdozratnejše držé srednjeveškega dvoboja, ker je celo rezervnim častnikom prepovedano, da bi bili člani

protiduelske lige. Sedaj se agituje zato, da se dvoboj obli-
gatno prepové za vse stanove človeške družbe, torej tudi med
vojaštvom. O tej agitaciji je narasla že cela literatura. Po
nekod se ustanavljajo posebne lige proti dvoboju, n. pr. na
Dunaju za našo državo. Zanimivo je, da tudi takozvana ari-
stokracija, ki s konservativno trdovratnostjo rada čuva razne
srednjevečne tradicije in je tudi do novejšega časa negovala
dvobojno šport, nastopa energično proti dvoboju. Pred kratkim
je izdal n. pr. grof Henrik Coudenhove brošuro proti dvoboju
pod naslovom: *Minotaur časti*, v kateri z jasnimi logičnimi
dovodi dokazuje nesmisel dvoboja in njegov pogubni vpliv
na človeško družbo.

A. A.

Prvi ilustrirani žurnali v Rusiji. Dne 2. januarja
1903 je preteklo 200 let, kar je izšla v Moskvi prva številka
prvega časopisa v Rusiji z naslovom „Petrovskija Vedomosti“.
Ta časopis je osnoval sam Peter Veliki. Prvi mesečnik je
osnoval akademik Hergard Friderik Miller 1755. l. („Ježemš-
jačnja sočinenija k polžje i uveseleniju služščya“); prvi
tednik je bil „Prazdnoje vremja“ ter je izhajal 1759—1760. l.
pri „Šljahetnom kadetskem korpusu“; prvi ilustrirani
žurnal je bil „Panteon rossijskih avtorov“ ter je
izhajal v Moskvi 1801. l.; prvi humoristični časnik z naslovom:
„Žurnal Karikatur“ pa 1808. l. v Petrogradu. Do l. 1869, ko
je bila končno osnovana „Niva“, so izhajali v Rusiji naslednji
ilustrirani časopisi: „Hudojestvennaja gazeta“ (1836—
1841), „Listok dlja svetskikh ljudej“ (1839—1844); „Illustracija“
Baumana (1845—1848 in prenovljena 1858—1863 l.), „Russkij
hudojestvennyj listok“ (1851—1862), „Živopisnaja ruskoja
biblioka“ K. Polevega (1856—1859), „Živopisnyj sbornik“
Pljuščara in Henkelja (1857—1859), „Světopsis“ (1858—1859),
„Illjustrirovanyj (semejnyj) listok“ (1859—1863), ki se je
združil z „Illustracijjo“ in „Illjustrirovanyju gazeto“ (1863—
1873), potem se je prelevil v „Illjustrirovanyju nedelju“ (1873
—1878); dalje „Živopisnyj ukazatelj“ (1862 l.), „Sěvernoje
sijanije“ (1862—1865), „Živopisnoje obozrėnije“ (1868—1898 l.)
„Vsemirnaja illjustracija“ (od 1869 l.) ter „Živopisnyj sbornik“
Henkelja (takisto 1869 l.). Modern ilustriran ruski mesečnik,
ki izhaja že šesto leto v Peterburgu, je „Mir iskusstva“,
ki prinaša krasne in velike reprodukcije ruskih in drugih
slikarskih in kiparskih del ter ima tudi posebne priloge za
študije in kritike.

V. shod slovanskih žurnalistov. Dne 31. maja l. in
2. junija bo v Plzni V. shod slovanskih žurnalistov. Oglase
sprejema tajnik „Ustřednega svaza slovanských novinářů“ v
Pragi, gospod R. Cejnek, Praga („Politik“). Shoda se ude-
ležé tudi slovenski žurnalisti in pisatelji.

NAŠE SLIKE.

Peter Žmitek: **Blejski zvon.** (Umetniška priloga v
trobarvnem tisku.) Slovenski slikar Peter Žmitek, rodom iz
Krope na Gorenjskem, je študiral na Dunaju in v Peter-
burgu ter je bil učenec slavnega ruskega slikarja Rjepina.
Sedaj živi v Pragi in uživa v umetniških čeških krogih tolik
ugled, da se mu je poverilo že marsikatero častno umet-
niško delo. Ko je letos priredil praški „Sokol“ svojo maska-
rado pod geslom „Na Bledu“, je naslikal P. Žmitek krasne
vstopnice in za vabila pravicno sliko „Blejski zvon“, ki jo
prinašamo v današnji številki. — Arnold Böcklin: „Do-
movina blaženih.“ (Umetniška priloga v duplex-tisku.) H
klasikom moderne slikarje prištevajo Böcklina, umetnika-
poeta bujne domišljivosti in prekrasnih kompozicij originalnih
mitoloških sujetov. Mojster je bil zlasti v slikanju krajin, vode
in bajnih bitij. — V. Slaboch: **Izkušnjavec.** Moderni češki
slikar podaja simbolično sliko humoristične primesi. — F. r.
Hilšer: **Pred kočjo.** Češki umetnik je mojster v opazo-
vanju narave v veseli luči in v slikanju kmetskih sujetov. —
E. Arndt: **Macedonec.** Bosenski slikar podaja imenitno
risan tip macedonskega Slovana. — N. Kasatkin: **V Si-
birijo!** Žena se poslavlja v veži ruskega okrožnega sodišča
od soproga, preden ga odvedejo kozaki v sibirsko pregnan-
stvo. Kasatkin je modern ruski slikar. — Klement Crnčić:
Turobnost (duplex-tisk) in **Pergola.** Crnčićeve „marine“ so
si pridobile slaven renomé ne le med Jugoslovani, nego tudi
med Nemci. Njegove slike iz Istre in z Adrijanskega morja
so umotvori, v katerih se združujeta mojstrska tehnika in
poetično občutje. Živo, burno vodo, peneče valove, divjajoče
in lahno zibajoče se morje v najrazličnejših lučih zna hrvatski
slikar prikazivati prekrasno. Slika „Turobnost“ kaže žalostno
dekle ob vršecem morju; slika „Pergola“ pa predstavlja
hodnik pod brajdo in z eksotičnim rastlinjem. Umetniku
je bilo tu predvsem za eksaktno perspektivo in za lučine
efekte. — Branje rož pri Kazanliku (v južni Bolgariji.)
— Vlaho Bukovac: **Istrski ribiči.** Prvak hrvatskih por-
tretistov in žanristov, V. Bukovac, čegar dela so poznana in
čislana ne le v Zagrebu, nego tudi v Parizu, Monakovem in
na Dunaju, je naslikal istrske ribiče, ko spravljajo na kopno
svoj bogati lov na morju. — Fran Berneker: „Beda“
(skulptura). Na slovenski II. umetniški razstavi je med vsemi
kiparskimi deli zbujala skupina „Beda“ največje zanimanje.
O umetniku, ki je s pretresljivo realitiko upodobil družino
bednih, govori obširnejše slikar Rikard Jakopič v posebnem
članku. — Fran Berneker, P. Hartmann, Vela Nigrinova,
V. I. Kovalevskij (portreti).

V. BUKOVAC:
ISTRSKI RIBIČI.

Veliki požar!

zamore se lahko in naglo pogasiti samo s

Smekalovimi brizgalnicami

nove sestave, koje od desne in leve strani vodo vlečejo in mečejo.
V vsakem položaju delujoče, kretanje brizgalnice nepotrebno!

R. A. Smekal, Zagreb

skladišče vseh gasilnih predmetov, brizgalnic, cevi, pasov, se-
kiric, sesalk in gospodarskih strojev.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladničarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Tiskarna knjig in umetnin
DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

Knjigoveznica.

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zasto-
pom, gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh
za izvršitev vsakoršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših
moderno opremljenih tiskovin.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin
DRAGOTIN HRIBAR
v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje
izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja
oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporo-
čam v nakupovanje omenjenih predmetov svojo
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest
naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K.
Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno.
Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna
petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru.

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Anton Gregorec v Ljubljani.